

№ 49 (2691) Год LII

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

http://niva.iig.pl

NR INDEKSU 366714

Космас

Юбілей у Гайнаўцы № 3 _{PL ISSN 0546-1960}

Беласток, 9 снежня 2007 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

У прэзідыуме канферэнцыі злева: Алег Латышонак і Яўген Мірановіч

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

А хто там ідзе, а хто там ідзе У агромністай такой грамадзе? — Беларусы.

29 і 30 лістапада 2007 года адбылася ў Беластоку навуковая канферэнцыя "Грамада — міфы і рэчаіснасць. Грамадска-палітычная сітуацыя на беларускіх землях у трэцяй дэкадзе ХХ стагоддзя", ладжаная Кафедрай беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку і Беларускім гістарычным таварыствам. У канферэнцыі прынялі ўдзел беларускія і польскія гісторыкі.

Феномен Беларускай сялянска-работніцкай грамады невыпадкова прыцягвае ўвагу вучоных, так як кожная яркая ўспышка прыцягвае ўвагу назіральніка. І ўсё яшчэ гэтая з'ява загадкавая, з не да канца высветленымі яе прычынамі. Таму і даследчыкі падыходзілі да яе ўсебакова, не толькі разглядаючы гістарычны грунт пад яе, але нават экстрапаліруючы ў мінулае некаторыя сённяшнія з'явы, якія назіраюцца ў беларускім грамадстве.

А што яны нясуць на худых плячах, На руках у крыві, на нагах у лапцях? — Сваю крыўду.

Што ж такое сталася, які такі выбуховы зарад быў пакладзены ў Заходнюю Беларусь, што загарэўся буйнай грамадскай успышкай і зараз так жа хутка патух? Адной з галоўных прычын трэба палічыць першую сусветную вайну і прымяненне ў ёй таго ваеннага прыёму, якім асабліва ахвотна карысталася расійская ваенная вярхушка — гэта тактыка спаленай зямлі і высяленне з яе людскіх рэсурсаў. Галоўная маса жыхароў Заходняй Беларусі вярнулася з бежанства на апусцелую зямлю, дзе давялося жыць у крайне неспрыяльных умовах. Гэтыя з'явы прычыніліся да дэмаграфічных, матэрыяльных і культурных страт. Голад, бяздомнасць, запушчаныя палі, брак прылад для іх апрацоўкі, для выжывання, адкінуў грамадства Заходняй Беларусі не толькі ў цывілізацыйную адсталасць. Па насельніцтве пракацілася хваля сконаў ад голаду і мору. У адчаі для пабудовы жылля людзі высякалі нават драўляныя крыжы. Асноўным сродкам транспарту былі ўласныя плечы...

А куды ж нясуць гэту крыўду ўсю, А куды ж нясуць напаказ сваю? — На свет цэлы.

Гэтай "экзотыкі" зруйнаванага краю не бачылі ўлады новай дзяржавы, якія выводзіліся з іншага свету, што не спазнаў такой долі. У Заходняй Беларусі з'явілася новая дзяржаўная мова, якой аўтахтоны не ведалі, што ўскладняла іх камунікацыю з дзяржаўнымі органамі. Людзей, якія вярталіся на сваё, чыны лічылі тут чужымі; дарэчы — з узаемнасцю. Ранейшы грамадскі ранг не браўся пад увагу, а біялагічнае выжыванне стала важнейшым за навуку.

Галеча беларусаў вызначала іх грамадскае стаўленне. Не без уплыву на гэта была праца агітатараў польскіх партый сацыялістычнага ўхілу. Найбольш "сацыялістычным" у маштабе ўсёй Польшчы быў тады Лунінецкі павет, дзе не было ніводнай фабрыкі. Майскі пераварот і прыход Пілсудскага да ўлады разбудзіў надзею беларусаў на паправу сваёй долі, але пасля прыйшло расчараванне і зварот радыкалізаваных мас ад сацыялістаў да Грамады.

А хто гэта іх, не адзін мільён, Крыўду несць навучыў, разбудзіў іх сон? — Бяда, гора.

А як жа ўзнікла Грамада? Ці ў выніку спантанных працэсаў у заходнебеларускім грамадстве, ці ў выніку ўздзеяння звонку? Інакш кажучы — ці зачацце Грамады было натуральнае, ці *in vitro*... У ліку вонкавых аніматараў Грамады разглядаліся польскія і маскоўскія спецслужбы. Адносна польскай інтрыгі можна меркаваць, што Варшава не мела дачынення да паўстання Грамады, затое ж пасля сур'ёзна ўплывала на яе курс, закідваючы ў яе рады сваіх агентаў. Маскоўскую інтрыгу магла праводзіць КПЗБ з даручэння Камінтэрна пры арганізацыйнай і фінансавай дапамозе савецкіх спецслужбаў. З другога боку, г.зв. беларусізацыя ў БССР мела прыхіліць да яе і беларусаў з захаду каб пасля і іх захапіць пад сваё панаванне. Падобная інтрыга праводзілася і ў адрас Фінляндыі, пад якую была створана г.зв. Карэла-Фінская ССР, але тая інтрыга правалілася...

Масавы рост Грамады стаў непакоіць польскія ўлады, якія пабачылі ў ёй пагрозу для дзяржавы. Варшава рашыла абвінаваціць Грамаду ў супрацоўніцтве з камуністамі і ліквідаваць масавую арганізацыю беларусаў сілавымі прыёмамі. Яна прыйшла да высновы, што няма сэнсу весці грамадскай дзейнасці дзеля прыцягнення беларусаў да польскай ідэі, што хопіць для гэтага паліцыйнай дубінкі; пазней гэты вопыт прымяняўся ў Польшчы да апазіцыйных партый. А да беларусаў, здаецца, ён мае больш шырокі абсяг...

А чаго ж, чаго захацелась ім, Пагарджаным век, ім, сляпым, глухім? — Людзьмі звацца.

Верш "А хто там ідзе?" Янка Купала напісаў сто гадоў таму, дваццаць гадоў да разгону Грамады... Паэтычная праўда пра Грамаду здаецца быць найбольш верагоднай. Бо гістарычнай невялікая група яе даследчыкаў можа ўжо толькі здагадвацца.

Рэклама

Лёс спадарожніка

Днямі ўбачыў я ў адной з цэнтральных мінскіх кнігарняў шыкоўны з паліграфічна-

га гледзішча пяцітомнік — маскоўскае выданне з назвай кшталту "200 міфаў пра Сталіна". У ім аўтар, нейкі Мартырасян, даводзіць пра "фальшаванне" дэмакратамі сапраўднага аблічча і гістарычнай ролі вялікага Сталіна. Як тут не прыгадаць, што адраджэнне культу Сталіна ў апошняе дзесяцігоддзе пачалося менавіта з Беларусі. Спярша паставілі помнік у раённым цэнтры Свіслачы, потым выдалі шыкоўную кнігу з услаўленнем "бацькі народаў", пасля збудавалі цэлы комплекс — псеўдагістарычную "Лінію Сталіна" пад Мінскам. А ўрэшце па галоўным канале беларускага тэлебачання запусцілі дакументальны серыял, ад якога патыхала непрыхаваным і жахлівым савецкім таталітарызмам. Зараз эстафету праиягваюць маскоўскія ідэолагі, даўшыя зялёнае святло на выданне пачварных па сваёй хлуслівай сутнасці тварэнняў.

Сённяшняя Беларусь — гэта палітычны спадарожнік Масквы. Такі як штучныя спадарожнікі Зямлі. Цяперашні Крэмль мае не так шмат саюзнікаў на знешняй арэне — акрамя Беларусі яшчэ Узбекістан, Казахстан, Таджыкістан (былыя васалырэспублікі, у якіх да гэтага часу пануюць азіяцкія дэспатычныя рэжымы, што да сёння знаходзяцца ў значнай залежнасці ад Расіі), якія на розных сусветных форумах заўсёды галасуюць так як Вялікі Брат. Асабліва гэта датычыць выбарчых працэсаў. Вось на апошнія парламенцкія выбары ў Расіі зусім не прыехалі міжнародныя назіральнікі Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе, якіх фактычна не дапусцілі сачыць за выбарчым працэсам. Затое прыбыла цэлая каманда назіральнікаў СНД, у якіх усё адпавядала "нормам".

Пасля выбараў 2 снежня ў расійскай Дзяржаўнай Думе будуць толькі 4 партыі — тры непасрэдна створаныя ўладай (разам 90 адсоткаў) плюс адыёзныя камуністы. Расія пры Пуціне ўпэўнена крочыць у эпоху новай таталітарнай супердзяржавы, дзе йсё для дзяржавы, гэта значыць для кіроўнай наменклатурнай касты, і нічога для людзей. Сказаўшы нічога, я відавочна пагарачыўся, бо для людзей ужо падрыхтаваныя "гарачыя кропкі", турэмныя засценкі і іншыя "прелести" асаблівага шляху развіцця.

У сённяшняй палітыцы Крамля ўсё прасякнута нянавісцю да заходняга свету. Нянавісць распальваецца літаральна з усяго. Узяць хоць бы гісторыю з Віталіем Калоевым. Некалькі гадоў таму ў гэтага чалавека ў аўтакатастрофе загінулі жонка і двое дзяцей. Было ўстаноўлена, што ў крушэнні самалёта вінаваты швейцарскі авіядыспетчар. Калоеў прыехаў у Швейцарыю і забіў гэтага дыспетчара. Зусім нядаўна, адседзеўшы тры гады ў турме, ён выйшаў на волю. У Расіі Калоева сустракалі як нацыянальнага героя і з істэрыяй, абапал дарогі з плакатамі дзікага зместу стаялі "нашысты" (рух "Нашы" расійскі моладзевы аналаг "Гітлерюгенд"). Як быццам у самой Расіі кожны тыдзень па віне сістэмы і службовых асоб не гінуць дзесяткі людзей. Лёс гэтага няшчаснага Калоева таксама кідаецца на алтар варожасці. Пры Сталіне краіна і жыла пад дэвізам "Гібель аднаго чалавека — гэта трагедыя, гібель мільёнаў — гэта статыстыка".

А што ж Захад? Канцлер Нямеччыны Ангела Меркель і прэзідэнт Францыі Нікаля Сарказі час ад часу выступаюць з крытыкай крамлёўскага рэжыму. Можа разумеюць, што адбываецца ў Расіі, а можа адчуваюць вялікі палітычны грэх сваіх суайчыннікаў-папярэднікаў. Бо гэта такія як Шродэр з Шыракам амаль "грудзьмі выкармілі" сённяшнюю дзяржаву-монстра, ад якой ужо пакутуе і яшчэ як напакутуецца бедны расійскі люд. Дэмакратыя ў Расіі, час адлігі пры Гарбачове і Ельцыне скончыліся, цывілізацыйны шлях перапыніўся надоўга. Расію накрылі чорныя густыя хмары пуціншчыны. Наперадзе новая эпоха цемрашальства, чарговай халоднай вайны і гонкі ўзбраенняў, якія ўжо па-

Пры чым тут Беларусь? Штучныя спадарожнікі, як вядома, адслужыўшы свой прызначаны час і рэсурс, выводзяцца з зададзенай арбіты і назаўсёды знікаюць у бяздонны невымерны космас, прападаюць у нябыт.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Выбары — добрая і цікавая рэч

Усё ж такі добрая і цікавая рэч дэмакратычныя выбары. Пераважна тыя ў Сейм і прэзідэнцкія. Апрача ўсяго тут традыцыйнага дабра, выцякаючага ўжо з самой назвы "дэмакратычныя", нясциь яны ў сабе яшчэ мноства пабочных элементаў. Напрыклад, смешнасці, камічнасці. Да чаго ж могуць быць смешныя, камічныя людзі ў пагоні за ўладай, кар'ерай. Сапраўды, людская смешнасць, дурнота часамі бывае безгранічнай. Карысць ад гэтага такая, што хаия можна пасмяяциа ўволю ў наш так сумнаваты час. А смех, як вядома, гэта ж здароўе, якога многім з нас так не хапае. Доступ жа да традыцыйнай нашай медыцыны штораз цяжэйшы і каштоўнейшы.

Дзякуючы сучасным развітым сродкам масавай інфармацыі, можам цяпер наглядаць не толькі за сваімі выбарамі, але і за выбарамі ў нашых суседзяў. Так што выбараў, а, значыць, і смеху на ўвесь круглы год нам хопіць.

Вось дэмакратычныя выбары ў Вярхоўную Раду Украіны. Шуму, крыку, сварак, штурхатні мноства. Тут спаборнічаюць і сацыялісты, і камуністы, і блокі панурага і парэпанага Віктараў ды ззяючай як вясенняе сонейка Юліі Цімашэнка. Адным словам, уся гама колераў і фізіяномій. Усе яны аж са скуры лезлі, каб паказацца найлепшымі, найразумнейшымі, найсправедлівейшымі, найдастайнейшымі. І даказаць наіўным выбаршчыкам, што менавіта яны і толькі яны — ратунак ды працвітанне Украіны. Усе іншыя групоўкі ва ўладах — гэта крах роднай Украіны і скрыгат зубоў. Ці ж не смешнае гэта?..

Уся гэтая дэмагогія і шуміха, апрача, канешне, затраты немалых сродкаў, амаль нічога не змяніла на палітычнай арэне Украіны. І хутка зноў, здаецца, трэба будзе рыхтавацца ўкраінцам да новых выбараў. Яшчэ мне здаецца, што наймацнейшым іграком на ўкраінскай палітычнай сцэне з'яўляецца Юлія. І менавіта яна пакажа сваім мужчынскім канкурэнтам на чым свіння хвост носіць...

Пасля ўкраінскіх выбараў распачаліся нашы польскія выбары ў Сейм і Сенат. Гэтая выбарчая кампанія была гучнай, грубай, бруднай і нахабнай да слёз. Аж так непрыстойнай і бессаромнай кампаніі дасюль у нас, здаецца, не было яшчэ. І няхай ніколі больш не будзе. Часценька ўжываліся кампраматы ды лжывыя, брудныя тэхналогіі і прыё-

стацца. А другія з не меншым імпэтам рваліся да іх. Ой, небяспечныя такія людзі, якія так моцна любяць уладу і нарэшце дарываюцца да яе. Большасць нашага народа, канешне,

разумее гэтую небяспеку і таму такая вялікая колькасць яго прыняла ўдзел у выбарах — і сказала сваё "не!" Пераняла ўладу Грамадзянская платформа. Нарэшце і ёй удалося дабрацца да ўлады і сытай кармушкі. Паперабіралі, як кажуць, ножкамі платфармісты, пакуль дарваліся да іх і цяпер усімі сіламі напэўна будуць іх трымацца.

І няхай трымаюцца і карыстаюцца імі, але не забываюць і пра сваю краіну і народ. Замест грызні за свае цёпленькія пасадкі, робяць усё магчымае і немагчымае, каб цывілізаваць нашу краіну і паляпшаць жыццё народа ў ёй. Каб не разбягаліся нашы грамадзяне па свеце ў пошуках работы і лепшай долі, а мелі іх тут, дома. Хочацца верыць, што гэтым разам менавіта так яно

Не ведаю ці добра сталася, што пасля гэтых выбараў паменшала партый у нашым Сейме. Не прайшлі ў Сейм дзве цікавыя партыі. Праўда, гэта партыіскандалісткі, якія нямала замяшання рабілі як у Сейме, так і па-за ім. Але хаця было весела. Праграмна яны былі нібыта і розныя, але ўмела ўзаемна дапаўняліся і стваралі як бы адно цэлае. Нейкі час яны нават ішлі ў народ адным фронтам. Члены адной з іх спецыялізаваліся ў маральна-рэлігійным удасканальванні нашага грамадства. А другой зусім наадварот — у амаральна-сексуальным разлажэнні яго.

Гэтых партый няма ўжо ў Сейме, але тым, што яны аставілі па сабе, яшчэ доўга будуць займацца нашы юрысты...

І гэта яшчэ не канец сеймавых атракцыёнаў у гэтым годзе. 2 снежня адбыліся выбары ў расійскую Думу, а ў сакавіку 2008 года — выбары прэзідэнma Pacii.

Якой будзе Расія далей важнае і для нас — суседзяў, і для Еўропы, і свету... Васіль САКОЎСКІ

Вачыма еўрапейца Ав Расіі і ЭКСПА

Здаецца, штосьці зварухну лася ў польскай замежнай палітыцы ў адносінах да Усходу. Пакуль што толькі здаецца, паколькі з боку прэм'ера Дональда Туска

прагучала прадказанне, што Польшча не будзе блакіраваць магчымасці перамоў Расіі пасля ўступлення ў ОЕСД (Арганізацыю эканамічнага супрацоўніцтва і развіцця), да якой належыць трыццаць найбольш развітых дзяржаў, у ліку якіх ад адзінаццаці гадоў знаходзіцца Польшча. Прэм'ер пры нагодзе прадбачыў: "Без ніякіх сумненняў не будзем мы, палякі, і ні вы, расіяне, неяк асабліва чакаць і візіту, і карысных для абодвух бакоў вырашэнняў".

Гэтыя дэкларацыі несумненна могуць спрыяць г.зв. ацяпленню двухбаковых, польска-расійскіх стасункаў. Аднак гэта толькі сігналы, жэсты, што палякі гатовы пабратацца з расіянамі пас ля апошніх гадоў пахаладнелых, каб не сказаць — замарожаных адносін. Прэм'ер Туск забываецца, або не прыкмячае, што Маскве найбольш залежыць на міжнароднай арэне і ў эканамічнай сферы не толькі на ўваходзе ў АЭСіР, а ў першую чаргу ў Сусветную гандлёвую арганізацыю, дзе ў Варшавы няма такога моцнага і вырашальнага голасу. Таму Польшча, прынамсі ў эканамічнай сферы, не з'яўляецца для Расіі першапланавым партнёрам. Ужо далёка хутчэй магла б ім быць у гэтай галіне Беларусь, хаця б па прычыне даўжыні мяжы, значыць, з-за свайго распалажэння, а таксама з-за блізкіх міжчалавечых кантактаў.

Мабыць, маглі б мы быць для Масквы больш прыцягальным партнёрам, калі б умелі даказаць сваё значэнне на міжнароднай арэне, арганізуючы, напрыклад, ЭКСПА. На жаль, у гонках на арганізацыю гэтай сусветнай выстаўкі мы пацярпелі паразу, Вроилаў праваліўся. Прытым палітыкі рознага ўзроўню і палітычнай масці горача пасля абвяшчэння вердыкту сталі шукаць віноўнікаў. Урад ГП-ПСЛ у першую чаргу абвінавачваў у недахопе поспеху ранейшы ўрад. Міністр культуры і нацыянальнай спадчыны Багдан Здраеўскі гаварыў:

— Польская прапанова на ЭКСПА 2012 была вельмі добра і прафесійна падрыхтаваная, ды не хапіла нам дыпламатычнай падтрымкі з боку былога МЗС.

Нават Лех Валэнса паддаўся змоўніцкай тэорыі, згодна з якой намякалася, што ў гульні пры хадатайстве за арганізацыю ЭКСПА прымалі ўдзел нейкія нячыстыя грошы. І не памагла нават вячэра, на якую спрасіў пан прэзідэнт членаў Бюро міжнарожных выставак. Я тут згодны са сваім калегам па студыях, сёння адным з вядучых варшаўскіх журналістаў Ігарам Янке, які не скрываў здзіўлення: "Я хапаюся за галаву Столькі гадоў старанняў, столькі расходаваных грошай (14 мільёнаў злотых) і ні адна з польскіх персон не можа знайсці нейкую пасляабеднюю хвіліну, каб асабіста падтрымаць кандыдатуру Вроцлава". А на тое час знайшлі саноўнікі Марока і Карэі, якая канчаткова выйграла ў стараннях за арганізаванне ЭКС-ПА. І з жалем можна прачытаць на старонках варшаўскага МЗС, а таксама і на інтэрнэтных старонках м.інш. польскага пасольства ў Мінску: "Выстава ЭКСПА была нагодай, каб запрасіць у Польшчу гасцей з усяго свету. Гэта непаўторны шанц прамоцыі краіны, якая бярэцца за выклікі і адказнасць у глабальных спра-

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Чвэрць стагоддзя з беларускай песняй

Аляксей МАРОЗ

Яшчэ ў 1982 годзе, некалькі месяцаў пасля стварэння гайнаўскага калектыву, прыняў ён назву Беларускі калектыў песні Гайнаўскага дома культуры. Хаця пазней у афіцыйным названні згубілася слова "беларускі", аднак засталося яно ў сэрцах гайнавян. Не загінула ідэя дзеячаў гарадскога гуртка Беларускага грамадска-культурнага таварыства, якія заснавалі беларускі калектыў на сходзе ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання ў Гайнаўцы. Калі калектыў пераўтварыўся ў вялікі Хор Гайнаўскага дома культуры, яго рэпертуар надалей абапіраўся ў галоўным на беларускія песні і фальклорныя творы, запісаныя на Гайнаўшчыне. У час замежных гастроляў гайнаўскія харысты найчасцей расслаўлялі беларускую песню ў Беларусі, а частымі гасцямі гайнаўскіх спевакоў сталі замежныя беларускія хоры і калектывы. Харысты з Гайнаўкі спяваюць не толькі перад беларускай публікай. Іх выступленні ў гарадах Польшчы, Літвы, Чэхіі і Славакіі таксама сустракаліся з вялікім зацікаўленнем. Спевакі падлічылі, што на 420 канцэртах іх слухала болыш за 320 тысяч людзей.

Гонар і слава ГДК

Юбілейныя святкаванні падрыхтаваны былі з размахам. 24 лістапада ў час святочнага канцэрта ў вялікай зале Гайнаўскага дома культуры побач юбіляраў выступілі "Куранты" з Бельска-Падляшскага, "Гасцінец" з Гродна і малады гурт "Аўра" з ГДК.

Гайнаўскія харысты раней былі ўзнагароджаны Ганаровым дыпломам Міністра культуры і мастацтва і калектыўнай адзнакай "Заслужаны Беласточчыне". Аднак самае вялікае прызнанне прыйшло ў час сёлетніх святкаванняў. Міністр культуры і нацыянальнай спадчыны прызначыў калектыву грашовую ўзнагароду ды ўзнагародзіў яго сярэбраным медалём "Gloria Artis", а 9 харыстаў, якія спяваюць больш за дваццаць гадоў, атрымалі адзнакі "Заслужаны для польскай культуры". Ганаровую адзнаку Падляшскага ваяводства н-р 4 (нядаўна пачалі яе прысвойваць) асабіста ўручыў калектыву член Маршалкоўскай управы Мікола Яноўскі. Бурмістр Гайнаўкі Анатоль Ахрыцюк, які разам з дырэктарам ГДК Андрэем Скепкам уручаў міністэрскія ўзнагароды, прафінансаваў куплю выкананых у Мінску народных строяў.

— Для Гайнаўскага дома культуры наш калектыў гэта гонар і слава, а таксама крыніца беларускіх песень. Нашы спевакі з'яўляюцца амбасадарамі Гайнаўкі ў Польшчы і за межамі нашай краіны, — заявіў дырэктар Андрэй Скепка.

На юбілейны канцэрт прыбыло шмат гасцей, сярод якіх былі дыпламаты Рэспублікі Беларусь, лідэры мясцовых самаўрадаў, праваслаўныя святары, кіраўніцтва БГКТ, дзеячы культуры, члены вясковых вакальных калектываў Гайнаўшчыны і загадчыкі ўстаноў, якія супрацоўнічаюць з ГДК. Аднак найбольш было звычайных людзей, якія прыйшлі паслухаць беларускія песні.

Зачаравалі сваім выступленнем

— Сёння Хор ГДК вельмі зачараваў мяне сваім канцэртам, а акардэаніст Мікола Сідарук робіць для калек-

тыву палову музыкі. Чуем мы многа песень, прывезеных з Беларусі, але ў рэпертуары гайнавян ёсць таксама песні з Гайнаўшчыны. Дырыжор Анна Стрыха (была прысутная разам з айцом дыяканам Дзмітрыем Ціханюком у якасці гасцей) удала ставіла на акадэмічнае выкананне песень, а дырыжор Аліна Негярэвіч трапна паста-

ся кадравыя цяжкасці, ён браў трубку тэлефона, збіраў людзей і падгаварваў да спеву. Зараз дапамагае нам цяперашні дырэктар Андрэй Скепка.

Аўдыёкасету гайнаўскі калектыў запісаў у 1988 годзе, калі дырыжорам быў Дзмітрый Ціханюк (1987-1988). Харысты добра памятаюць фільм "Чатыры

У час юбілейнага канцэрта па прычыне нядаўнай смерці маці не спявала Марыя Сапяжынская.

— Мы былі заўсёды беларускім калектывам. Калі я зараз жыву без сцэ-

Юбіляры мелі нагоду паказаць перад публікай новыя народныя строі

віла на больш суровыя галасы, — сказаў інструктар Ваяводскага асяродка анімацыі культуры Сцяпан Копа, які дарма не хваліць калектываў. — На працягу сваёй дзейнасці гайнаўскія харысты захаплялі публіку цікавым рэпертуарам, сілай і дынамікай галасоў, часам задзірыстасцю і сваёй энергіяй, а іншым разам лірычнасцю.

У размове з гайнаўскімі спевакамі ўзнікла пытанне як іх называць — харыстамі ці членамі калектыву песні, бо некаторыя мае суразмоўцы гаварылі, што яны спяваюць у хоры і так іх трэба называць.

— Калі ў калектыве больш за дзевяць асоб, гэта ўжо бясспрэчна хор, хаця ў яго яшчэ камерны характар. У выпадку гайнаўскіх спевакоў маем дачыненне з хорам, а калі ў конкурсных аглядах асобна выступалі мужчыны і жанчыны, яны станавіліся вакальнымі калектывамі, — растлумачыў Сцяпан Копа.

Паколькі афіцыйная назва гучыць Калектыў песні ГДК, рашыўся я называць гайнаўскіх спевакоў раз хорам, а другі раз — калектывам.

Важным момантам у час святкавання было прысваенне гайнаўскаму калектыву назвы "Рэха пушчы". Старшыня Рады горада Гайнаўкі Леанард Кульваноўскі і старшыня Таварыства сяброў Гайнаўкі Ала Грыц уручылі хору адмысловую грамату і шматлікія падарункі. Многа падарункаў перадалі таксама госці мерапрыемства.

Заўсёды былі беларускім калектывам

— Вельмі важна, што наш хор не страціў беларускага характару і замацоўваў беларускую нацыянальную свядомасць сярод нашага насельніцтва. Некаторыя члены калектыву таксама ўмацоўвалі сваю беларускасць. Здаралася, што бацькі не пускалі маладых людзей на заняткі беларускай мовы, але яны ў нас з беларускіх песень вучыліся роднай мове. Важнае таксама, каб падтрымаць свае традыцыі і захоўваць ад забыцця аўтэнтычны фальклор, — гаворыць Аляксей Харкевіч. — Гэта дырэктар ГДК Мікола Бушко, які спяваў разам з намі, звяртаў асаблівую ўвагу на тое, каб у нашым рэпертуары былі песні з Гайнаўшчыны. Вялікай была таксама яго дырэктарская дапамога для дзейнасці нашага хору. Калі паяўляліны і беларускай песні, адчуваю, што мне нечага не хапае, — кажа Марыя Сапяжынская.

Яе сяброўка Зінаіда Масайла з гайнавянамі спявае таксама звыш дваццаці гадоў. Звяртае яна ўвагу на сямейныя суадносіны паміж харыстамі і на вельмі цёплае ўспрыманне беларускіх песень публікай польскіх гарадоў.

Хаця гайнаўскі калектыў дзейнічае здаўна, яго гісторыя малавядомая нават гайнавянам. Вядучыя юбілейнага мерапрыемства дэталёва расказвалі пра гісторыю хору. Выстаўка ў вялікім калідоры дома культуры таксама набліжала мінулае калектыву.

 Яшчэ ў сямідзесятых гадах дзейнічаў у Гайнаўцы калектыў песні, але мы хацелі стварыць беларускі хор. Наш заснавальны сход адбыўся адзінаццатага чэрвеня 1982 года ў Беларускім ліцэі і з яго пачалася нашая дзейнасць. Спачатку стараліся мы заахвоціць як найбольш асоб, каб уступілі ў наш хор, рэпетыцыі якога пачалі адбывацца ў ліцэі, — успамінае Аляксей Харкевіч, адзін з заснавальнікаў беларускага калектыву, які спявае ў ім па сённяшні дзень. Ад самага пачатку вёў ён вельмі дакладныя нататкі з усіх канцэртаў, гастроляў і конкурсаў, на падставе якіх магчымае было стварэнне экспазіцыі пра хор. З ёй можна даведацца, што на ўстаноўчым сходзе ў ліку шаснаццаці дзеячаў БГКТ прысутны былі, між іншым, дырэктар Беларускага ліцэя Аляксандр Іванюк, дырэктар Дома культуры Мікола Бушко і першы дырыжор калектыву Аляксандр Лукашук (у 1982-1987 гадах).

— Спачатку мы спатыкаліся на рэпетыцыях у Беларускім ліцэі, але калі да калектыву з 15 чалавек сталі даходзіць новыя людзі і на сустрэчы стала прыходзіць больш за 40 чалавек, трэба было шукаць большай залы, кажа Аляксей Харкевіч. З верасня 1982 года рэпетыцыі калектыву сталі адбывацца ў Гайнаўскім доме культуры і тады прыняў ён назву Беларускі калектыў песні ГДК. У кастрычніку 1982 года выступіў ён з канцэртам перад беларускімі пісьменнікамі з БССР і прадстаўнікамі амбасады СССР, а частку гэтага канцэрта транслявала Радыё Беласток. У хуткім часе паявілася магчымасць чарговага запісу на Радыё Беласток і калектыў стаў агульнавядомым у Беластоцкім ваяводстве. Аўдыёкасету гайнаўскі калектыў запісаў у 1988 годзе, калі дырыжорам быў Дзмітрый Ціханюк (1987-1988). Харысты добра памятаюць фільм "Чатыры пары года Белавежскай пушчы" з музыкай у выкананні гайнаўскага калектыву. Харысты ўвекавечаны таксама на фільмах Тамары Саланевіч і ў рэпартажах журналістаў Радыё Беласток і беластоцкага рэгіянальнага тэлебачання. Чарговым дырыжорам гайнаўскага хору быў Міхал Артысевіч з Кляшчэляў (1988-1989). Ажно 15 гадоў хорам дырыжыравала Анна Стрыха з Гродна (1989-2004). З чэрвеня 2004 года хорам кіруе Аліна Негярэвіч.

Правінулася звыш ста асоб

— Праз наш калектыў правінулася звыш ста асоб. У хоры спявалі дырэктары, настаўнікі і прадстаўнікі шматлікіх прафесій. Аднак людзі адыходзілі па сямейных і іншых прычынах. Маладыя ішлі ў войска, выязджалі на працу за мяжу. Толькі 4 асобы спяваюць у хоры ад пачатку. Гэта, апрача мяне, Марыя Сапяжынская, Васіль Андраюк і Уладзімір Мінько, — расказвае Аляксей Харкевіч.

— Мяне ў калектыве трымае любоў да песні. Я з дзяцінства любіў іграць на музычных інструментах, спяваць і гэтае зацікаўленне асталося па сённяшні дзень. Трэба ж захаваць родную культуру і паказваць яе маладым людзям, бо калі яна знікне, то пасля не адродзіцца, — кажа Васіль Андраюк.

— Я люблю спяваць і ад пачатку выступаю ў хоры ГДК і спяваю ў царкоўным хоры, — заяўляе Уладзімір Мінько. — У нашым рэпертуары заўсёды былі беларускія песні, толькі на працягу 25 гадоў мянялася мода на мелодыі і характар твораў.

— Я ў калектыве спяваю 23 гады. У мяне беларуская душа і цяжка было б мне жыць без беларускай песні. Душа мая вяне, як пачуе спеў і таму я ўвесь час з калектывам, — заяўляе ўзнёслымі словамі Аляксей Назарук.

Гайнаўскі калектыў апрача замежных гастроляў выступаў на мерапрыемствах нацыянальных меншасцей у Польшчы і на польскіх імпрэзах. Не забываў ён таксама пра мясцовую публіку, выступаючы ў Гайнаўцы 138 разоў. З ліку пастаянных мерапрыемстваў гайнаўскія харысты найчасцей выступалі на Фестывалі "Беларуская песня" і адтуль вярталіся з прызамі.

— Многа разоў на Фестывалі "Беларуская песня" мы займалі першыя месцы, як хор і як жаночыя ды мужчынскія калектывы. Займалі таксама і іншыя месцы, а бывала што ў горшым для нас перыядзе вярталіся без перамогі, — успамінае Аляксей Харкевіч.

Пры хоры ўзнікла народная капэла, якой кіраваў акардэаніст Мікола Сідарук з Ягуштова. На юбілейным канцэрце выступаў ён адзін, але з акампанементам справіўся вельмі добра. Харысты і працаўнікі дома культуры мінутай цішыні ўшанавалі памерлых заснавальнікаў і членаў калектыву — Аляксандра Іванюка, Сяргея Харкевіча, Пётра Гіншта, Клаўдзію Пшыходскую, Аляксандра Адамюка, Сяргея Сэвэрына, Яна Маціша, Галіну Панасюк, Марыю Коську і Міколу Кірылюка.

Апошнім часам у калектыве з'явіліся малодшыя спевакі. Самым маладым гайнаўскім харыстам з'яўляецца 24-гадовы Кшыштаф Крынскі, які выступае ўжо 6 гадоў. Харысты не скрывалі, што намерваюцца папоўніць калектыў малодшымі спевакамі.

Нашы солтысы

Андрэю Мінкевічу 31 год. Жыве ён з мамай і сястрой у Праневічах каля Бельска-Падляшскага. Солтысам абралі яго на першы тэрмін. Вёска Праневічы налічвае 82 дамы, з чаго заселеных пад 60. Некалькі дзяцей вучыцца ў бельскай "тройцы", адна студэнтка штудзіруе ў Познані ды некалькі ў Беластоку. Маладых гаспадароў тут нямнога. Невялікая колькасць асоб працуе ў Бельску. У вёсцы пераважаюць пенсіянеры. Сумна гаварыць, але тут няма крамы, ніякіх гурткоў ці добраахвотнай пажарнай каманды. Андрэй Мінкевіч гаспадарыць на зямлі і займаецца ў сваёй сталярні. Выконвае на заказ і мантуе ўсходы і лакіраваныя падаконнікі. Сваёй сталярні ён прысвячае многа часу ды плануе яе разбудаваць.

Сваім дасягненнем солтыс лічыць пракладку водаправода да вясковага могільніка, каб не насіць вады конаўкамі.

У будучыні солтыс плануе ажывіць жыццё сялян. Хоча ён адрамантаваць вясковую святліцу. Служыла б яна жыхарам для супольных сустрэч у доўгія асенне-зімовыя вечары. Можна было б у ёй арганізаваць сходы, памінальныя абеды і іншыя мерапрыемствы. На вялікім пляцы побач святліцы летняй парою можна было б арганізаваць фэст і запрасіць калектывы. Аднак, каб гэта зрэалізаваць, патрэбна фінансавая дапамога ўлад. Андрэй лічыць таксама неабходным паправіць знішчаны тратуар па адным баку вёскі. Жыхары ахвотна карыстаюцца ягонымі парадамі і дапамогай. Варта дадаць, што Андрэй Мінкевіч малады чалавек і перад ім напэўна наступны тэрмін салтысавання.

Жэня МАРТЫНЮК

Дзень сеніёра ў Кляшчэлях

11 лістапада Гмінны асяродак сацыяльнай дапамогі пры саўдзельніцтве Саюза пенсіянераў і інвалідаў ды Гмінна-гарадскога цэнтра культуры ў Кляшчэлях арганізавалі Дзень сеніёра. У мерапрыемстве ўдзельнічала больш за сорак асоб. Былі пачастунак і мастацкая частка, у якой выступілі мясцовыя гурты "Мікстура" і новаарганізаваны (пакуль без назвы) пеўчы калектыў з сямі чалавек. Гэта быў дэбют маладых спевакоў. Сустрэча праходзіла ў мілай і сяброўскай атмасферы. Былі песні і танцы. А ігралі, не ляніўшыся, музыканты з Дубін пад кіраўніцтвам Пятра Скепкі. Варта адзначыць, што кляшчэлеўская пенсіянерская арганізацыя налічвае 120 членаў і актыўна вызначаецца ў грамадска-культурнай дзейнасці мястэчка.

У Гайнаўцы

Побач вакзальнага будынка ПКП у Гайнаўцы знаходзіцца стаянка аўтобусаў ПКС і тры пероны, з якіх аўтобусы ад'язджаюць кожны ў свой вызначаны маршрут. Тут і тры дашкі з лавачкамі. Пра іх, аднак, па ўсяму відаць, забылі гарадскія ўлады. Дашкі і сцены мініпачакальняў трэба памыць, уставіць шыбы-сценкі выбітыя пры другім пероне. А ўвогуле лавачкі неабходна памаляваць, бо з іх сцерлася і адпала фарба. Зараз пад другім дашком ніяк не схаваешся ад сцюдзёнага ветру. (ян)

Размова з дырэктарам Нарваўскага асяродка культуры Андрэем ПЛЯСКОВІЧАМ.

— Якія галоўныя мерапрыемствы ладзіць у гадавым плане Ваш асяродак?

– На мяжы гадоў ладзім Вечар калядак. Адбываецца ён найчасцей у Нарве, у пажарным дэпо, бо гэта ў цэнтры і, так сказаць, адусюль блізка і гэта найбольшая глядзельная зала ў Нарве, у якой можам паставіць дзвесце крэслаў; бывалі гады, калі такі вечар ладзілі мы ў Ласінцы. Спектакль доўжыцца каля васьмідзесяці мінут. Выступаюць мастацкія калектывы, бо такое запатрабаванне нашай публікі. Гэта "Крыўчанкі", "Зараначка" і "Рамонка" з тэрыторыі нашай гміны ды запрошаныя калектывы звонку, напрыклад, з Бельска-Падляшскага, Нараўкі, Гайнаўкі. Да гэтага дадаем спектакль у выкананні дзяцей з нашай мясцовай святліцы.

У маі адбываюцца ў нас Дні хрысціянскай музыкі. Канцэрт у нашым касцёле ладзім у супрацоўніцтве з арганізатарамі Дзён царкоўнай музыкі. А просімся з гэтай музыкай у касцёл таму, што некаторыя выканаўцы карыстаюцца нецаркоўнымі інструментамі. Тады хадайнічаем, каб палова твораў была з каталіцкага рэпертуару, а палова — з праваслаўнага. Канцэртавалі ў нас — апрача хору Медыцынскай акадэміі — усе беластоцкія хоры.

У чэрвені ладзім Свята беларускай культуры, у амфітэатры, што побач нарваўскага стадыёна. Заўсёды выступаюць нашы калектывы ды госці з Беларусі — з Гродна, з Пружан. Ну і калектывы з Гайнаўскага павета і з Беластока.

У ліпені ладзім Дні Нарвы. У суботу адбываюцца спартыўныя спаборніцтвы, у якіх удзельнічаюць мясцовыя каманды, напрыклад, ад нашых працоўных калектываў. У нядзелю праходзіць мастацкая частка, якую прымяркоўваем пад маладога слухача. Запрашаем тады, напрыклад, "Прымакоў" або іншыя калектывы, якія выконваюць сучасную беларускую музыку. Таксама запрашаем гасцей з больш адлеглых мясцін, бываў у нас, напрыклад, Іван Камарэнка, а сёлета выступіў спявак з Італіі Раберта Цукера. Сёлета адбылася ў нас прэзентацыя перадавых стронгменаў з нашага ваяводства. Атракцыяй была прэзентацыя моды topless у выкананні кандыдатак на званне Miss Podlasia...

Перад Спасаўкай разам з Саюзам украінцаў Падляшша ладзім Свята ўкраінскай культуры — пікнік, на які запрашаем калектывы з Украіны.

-A іншыя мерапрыемствы?

— Адзначаем Дзень маці, Дзень жанчын, дзяржаўныя святы. Ладзім таксама летнія і зімовыя Канікулы па-спартыўнаму, у час якіх адбываюцца спаборніцтвы, конкурсы, віктарыны. У прыватнасці, у Старостве я выконваю абавязкі аніматара спорту ў вясковым асяроддзі. Ужо некалькі гадоў арганізуем у нас спартыўнае завяршэнне навучальнага года, з узнагародамі, калі да нас з'язджаюцца перадавыя школьныя спартсмены з павета і ваяводства. У канікулярны перыяд ладзім па дзве-тры Бяспечныя забавы пад адкрытым небам.

Сёлета ў верасні— пасля шасцігадовага перапынку— наладзілі мы Гмінныя дажынкі, вельмі ўдалыя. Па дарозе з Ваяводскіх дажынак заехаў

Культура ў Нарве

да нас віцэ-маршалак ваяводства Мікалай Яноўскі. Галоўнымі ўдзельнікамі мерапрыемства былі земляробы, вызначаныя Малачарскім калектывам і Управай гміны. Спачатку адбыліся набажэнствы ў нашых храмах з асвячэннем вянкоў, а пасля працэсіі ў цэнтр Нарвы, адкуль ва ўрачыстай калоне ўдзельнікі праехалі ў напрамку нашага стадыёна. Галоўныя дзеючыя асобы ехалі ў карэце, а старэйшых гледачоў пад стадыён даставілі аўтобусы. Тут адбылася афіцыйная частка і канцэрты. У мастацкай частцы выступілі нашы калектывы ды "Podlaskie Kukułki" з Бельска-Падляшскага. Пасля пад адмысловымі палаткамі наладзілі мы пачастунак запрошаным земляробам. Адбылося таксама агульнае народнае гулянне.

Ладзім таксама — у жніўні — сустрэчы нашых беларускіх фальклорных калектываў над рэчкаю Нарваю ў Пухлах, куды апрача нашых выканаўцаў запрашаем таксама гасцей з суседніх гмін. Сёлета, на жаль, такая сустрэча не атрымалася.

— Якія мастацкія калектывы працуюць у Вашай гміне?

— Гэта ў першую чаргу "Крыўчанкі". Далей нарваўскі дуэт Марыя Хіліманюк і Ежы Домань. У Ласінцы маем два калектывы малодшага пакалення— "Рамонку" і "Зараначку".

— А пра "Тыневічанак" не згадваеие?

— Няма "Тыневічанак" — у снежні памерла Валянціна Франкоўская. Вось у надыходзячым студзені хочам наладзіць прысвечаны ёй памінальны вечар.

Апрача вакальных выканаўцаў у Ласінцы працуе тэатральны гурток. Пры мясцовай святліцы "Промык" дзейнічае танцавальна-тэатральная група, якую спансаруе Гмінная камісія вырашання алкагольных праблемаў. Працуе ў нас таксама маладзёжны ансамбль сучаснага танца. Да гэтага пад нашай апекай маем дзве маладзёжныя футбольныя каманды: "Жакі" з вучнямі чацвёртага і пятага класаў ды малодшых юнакоў (trampkarze młod-

si) з шостага класа.

— A якія заняткі праводзіце ў тыднёвым маштабе?

— Двойчы ў тыдзень займаецца ў нас музычны гурток пад наглядам Генадзя Шэмета. Дзеці вучацца ігры на акардэоне, гітары і піяніна. Ірына Харкевіч, выпускніца адмысловых штудыяў пры Ваяводскім асяродку анімацыі культуры, вядзе ў нас асяродкавы гурток, у якім адбываюцца пластычныя, харэаграфічныя, тэатральныя, вакальныя заняткі. Адбываюцца таксама трэніроўкі нашых маладых футбалістаў.

— Якія аб'екты з'яўляюцца базай дзейнасці Нарваўскага асяродка культуры?

— Стадыён і амфітэатр побач яго. Далей, школа дае нам карыстацца сваёй спартыўнай залай. Маем рэкрэацыйны ўчастак над рэчкай Нарвай. Святліца і памяшканні нашага асяродка месцяцца ў пажарным дэпо, што ў цэнтры Нарвы, а зала — у Гміннай бібліятэцы. Карыстаемся таксама памяшканнямі пажарных дэпо ў Ласінцы і Трасцянцы. Вясковыя святліцы маем у Гарадзіску, Тыневічах, Даратынцы, Ляхах (у ранейшым пункце прыёму малака), Кутавой, Храбустоўцы, Крыўцы (памяшканні Цэнтра праваслаўнай культуры) і ў будынку былой школы ў Тыневічах-Вялікіх.

— 3 якімі суб'ектамі супрацоўнічае Ваш асяродак?

— Управа гміны, Гмінная бібліятэка, пажарныя каманды, "Пронар", "Нармет", Кааператыўны банк, "Рольмак", Маршалкоўская ўправа, Гайнаўскі дом культуры, гмінныя асяродкі культуры ў Нараўцы, Чыжах, Міхалове, Саюз украінцаў Падляшша, Беларускае грамадска-культурнае таварыства, пенсіянерская арганізацыя з Гайнаўкі.

— А як ладзіце кантакты з выканаўцамі з Беларусі?

— У гэтай справе, запрашаючы калектывы ці то з Пружан, ці з Гродна, карыстаемся дапамогай Гайнаўскага дома культуры.

Дзякую за размову.
 Гутарыў Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Жыхары Падляшскага ваяводства маглі ў апошнія дні заўважыць на сваіх вуліцах новы, у двое дзвярэй, гарадскі аўтобус, выраб мінскага завода МАЗ. Нявыключана, што такія якраз машыны будуць неўзабаве ездзіць па нашых вуліцах, прынамсі ў некаторых гарадах. Мабыць, таксама выкананыя ў Мінску сучлененыя аўтобусы.

Параўнальна невялікі да тых, што ездзяць у нашым рэгіёне, аўтобус найбуйнейшага беларускага аўтазавода быў тэставаны м.інш. у Беластоку, Гайнаўцы і Бельску-Падляшскім.

— Нашы аўтобусы ездзяць ужо больш за паўгода хоць бы ў Сілезіі: Катавіцах ці Забжы, і там яны добра ўспрыняты, — сказаў у размове з "Нівай" прадстаўнік МАЗ на Польшчу Юрый Міхайлоўскі. — Цяжка сказаць, колькі гарадоў вашага рэгіёна маглі б іх купіць, пакуль мы гэтыя аўтобусы тэстуем. Думаю, аднак, што варта, бо нашы цэны нашмат больш канкурэнтныя і ніжэйшыя ў параўнанні з іншымі фірмамі, таксама і польскімі, бо на каля 30-40 працэнтаў.

У тэставаны ў апошні час аўтобус можна змясціць 72 асобы. Ёсць у ім 25 месцаў для сядзення, сярод іх месцы для інвалідаў. Важыць ён амаль 8 тон. У Беластоку два дні быў ён тэставаны на лініі н-р 23, значыць, на шляху Віядук/Стадыён — Клепачы (пятля) (праз вуліцы Алея Яна Паўла ІІ, Каперніка, Герояў Монтэ-Касіна).

Віцэ-старшыня Камунальнага прадпрыемства гарадскога транспарту (КПГТ) у Беластоку (адна з трох гарадскіх транспартных суполак) Марцін Москва пакуль не хоча гаварыць аб канчатковых вырашэннях наконт пакупкі аўтобусаў фірмы МАЗ. Менавіта якраз гэтая суполка ў сталіцы рэгіёна абмяркоўвае такую магчымасць. Дарэчы, яе старшынёю з'яўляецца Дарыюш Цішэўскі, былы віцэ-маршалак ад Выбарчай акцыі Салідарнасць (з часу ўрада Ежы Бузка).

Сумненні ўправы КПГТ, як мы неафіцыйна даведаліся, выклікае перш за ўсё факт, што ў тэставаным тыпе аўтобусаў змяшчаецца замалы лік пасажыраў. У Беластоку, пасля ўстанаўлення кампосцера білетаў і маніторынгавай сістэмы і праз некалькі гадзін язды беластоцкі шафёр тэставанай машыны сказаў нам:

— Яна замалая як на беластоцкія ўмовы. Апрача таго вельмі цяжка ходзіць руль і нейкі ён крыху нязграбны.

Едуць МАЗы

Раіна СТЭФАНЧУК

Адзін з пасажыраў, які выйшаў на аўтобусным вакзале:

— У гадзінны пік можа быць у ім цеснавата. Ды ён прыгожы і напэўна больш камфартабельны ад шмат якіх, што ходзяць па Беластоку.

Колькі канкрэтна каштуе адна машына, Юрый Міхайлоўскі засланяецца гандлёвай тайнаю. Калі мы аддаваякім ужо па 16-29 гадоў, хоць 43 з іх маюць толькі адзін год. З астатніх найбольш такіх, якім сем, пятнаццаць і шаснаццаць гадоў. У апошнія гады ў руху знаходзіцца каля 250 аўтобусаў. Цяперашняя ўправа Беластока не скрывае, што пакупка паношаных нявыгадная на больш працяглы тэрмін. Напрыклад, такую машыну, праехаў-

лі гэты нумар "Нівы" ў друк, у Беласток мелі прыбыць два сучлененыя МАЗы. Мабыць, гэта яны ў першую чаргу будуць ездзіць па беластоцкіх вуліцах.

— У іх змяшчаецца па 160 пасажыраў, і маюць аж 36 месцаў для сядзення. Не магу сказаць, колькі каштуе такі аўтобус, ды ён напалову таннейшы, напрыклад, ад машыны "Салярыс" (прадпрыемства, выпускаючае айчынныя аўтобусы ў Балехове пад Познанню, якое прапануе іх таксама і ў Беластоку — Р. С.), — інфармаваў нас Юрый Міхайлоўскі.

У апошнія гады Беласток набываў найбольш ахвотна паношаныя аўтобусы танныя або і задарма з краін Заходняй Еўропы, таксама і з брацкіх гарадоў. Шмат з іх зусім не адпавядае беластоцкім умовам (вузкія сядзенні, вузкія пераходы і да г.п.). Гарадскія ўлады не скрываюць, што большменш кожны трэці аўтобус варта было б памяняць. Таму шукаюцца вытворцы. Пасажыраў па сталіцы Падляшскага ваяводства возяць аўтобусы,

шую 500-600 км, з пералому 80 і 90 гадоў, можна купіць за 9 тысяч еўра. Адно толькі што яны моцна эксплуатаваныя і адпаведныя для меншых за Беласток агламерацый. Улічыўшы, што сярэдняя цана польскіх аўтобусаў вагаецца ад 70 да 100 тыс. злотых, дык фактычна прапанова МАЗ, ніжэйшая на 30-40 працэнтаў, выдаецца быць выгаднай. Таму здаецца, што якраз на вуліцы Гайнаўкі ці Бельска-Падляшскага тэставаны ў апошнія дні двухдзверны аўтобус МАЗа надаецца найбольш, заадно так з-за габарытаў, як і канкурэнтных цэнаў.

— Наколькі ведаю, дык асабліва ў Гайнаўцы варта выменяць амаль увесь табар, — дадае Юрый Міхайлоўскі.

Рашэння аб магчымай пакупцы аўтобусаў МАЗ прыйдзецца, усё ж, крыху пачакаць. Тым не менш, гэта адна з першых ластавак пасля апошніх гадоў, прадказваючых рэальнае гандлёва-гаспадарчае супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Беластокам і ўсім Падляшшам.

Эх, дарогі...

Уладзімір СІДАРУК

Некалькі год таму пракладзена было асфальтавае палатно на гравійцы з Бельска-Падляшскага ў Дубяжын. Здавалася б, што кашмарныя калдобіны на згаданай дарозе адышлі ў нябыт на пацеху шафёраў аўтамабільнага транспарту. Але гэта не так. 25 лістапада, едучы з дачкою і зяцем у Беласток, рашылі мы наведаць жончыну сястру ў Мокрым. Ад кляшчэлеўскай шашы павярнулі мы налева, за млыном на Белай, ды падаліся ў напрамку Кошкаў. Тут калісьці была жвіроўка, а цяпер маем шыкарную асфальтоўку. Пра гэта задбаў войт Арлянскай гміны. Дарога была здадзена ў карыстанне восенню. Цешацца жыхары Кошкаў, бо і вясковая вуліца змяніла свой выгляд. А далей, за чыгункай, у Падбелле цялёпкаліся мы ўжо па ненайлепшай якасці гравійцы. Так было да самога Мокрага.

Вуліца ў Мокрым прывітала нас асенняю цішынёй і спакоем. Ні жывой душы. Праязджаем побач вясковай святліцы і пажарнага дэпо. З процілеглага боку супрацьпажарны басейн з паіржавелай, паламанай агароджай. Будавалі яго на грамадскіх пачатках. Зараз ён непрыдатны ды адно праязджаючых страшыць. У сваячніцы хутка мы справіліся, паколькі спяшаліся ў Беласток.

З Мокрага "выскачылі" мы на дубяжынскую асфальтоўку. Шыкарная дарога, хоць каціся. За піліцкім лесам, некалькі кіламетраў перад Бельскам, асфальт раптоўна абарваўся і мы апынуліся на калдобістай жвіроўцы. Аўтамабілем трасло быццам у ліхаманцы. Кашмар. Калісьці мне швагер гаварыў, што асфальт у Дубяжын пракладала Бельская гміна пры фінансавай успамозе мясцовых жыхароў. Цяжка зараз сказаць, якая ідэя спада-

рожнічала гэтаму, бо, па-мойму, дубяжынская вуліца надалей брукаваная, а асфальтавая дарога не пракладзена ў сам горад. Але кажуць, што гэты адрэзак належыць ужо гораду. Гарадскія радныя, відаць, мала карыстаюцца вуліцай Дубяжынскай, дык не бачаць патрэбы яе мадэрнізацыі.

Наступіла зіма. Снег ды мароз параўняюць усе ямкі. Часова знікнуць праблемы калдобін на неасфальтаваным адрэзку дарогі, якая спалучае Дубяжын з павятовым Бельскам. Але праблема вернецца быццам бумеранг напрадвесні, у час веснавога разводдзя. Хто дапаможа рашыць праблему безгаспадарнага адрэзка дарогі? Калі не гарадскія радныя, дык можа Павятовае праўленне публічных дарог у Бельску-Падляшскім? Усё ж такі жыхары Дубяжына, як і гараджане вуліцы Дубяжынскай лічацца грамадзянамі Рэчы Паспалітай і плацяць належныя падаходныя падаткі. Варта аб гэтым памятаць.

Вечар сяброў і творчасці Ніны Барборы

У пачатку лістапада ў Вільні адбылася вечарына пісьменніцы, паэткі, грамадскай дзяячкі і проста вельмі таленавітай жанчыны Ніны Барборы. Яна – самы малады вучоны, шмат гадоў займаецца псіхалогіяй, абараніла магістэрскую дысертацыю па сацыялогіі. Ніна Барбора аўтарка кнігі на літоўскай мове "Аўтапартрэты" (2002), пасля якой аўтарку запрасілі на прэзентацыю ў ЗША. Яна прадстаўлена ў кнізе "Хто ёсьць хто" (2007) пра вядомых жанчын Літвы. А для мяне адной з лепшых кніг Ніны Барборы з'яўляецца зборнік вершаў "Где стихи, там и проза" (2001). Я яе часта перачытваю, зноў і зноў адкрываю для сябе. Кніга вельмі прыгожа аформлена вядомымі мастакамі і фотамастакамі Літвы. Вершы са зборніка чытала я вучням 12 класа. Мы параўноўвалі іх з паэзіяй Ганны Ахматавай, Марыны Цвятаевай.

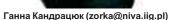
Гэтым разам адбылася прэзентацыя новага, выпушчанага ў Англіі дыска песень "С тобой". Паэт, выканаўца і кампазітар — Ніна Барбора. На дыску песні на англійскай, беларускай, літоўскай і рускай мовах. Прысутныя сустрэлі іх вельмі цёпла. Пра дыск у рускамоўнай газеце "Англія" апублікаваны вельмі станоўчыя водгукі аўтарытэтных у музыцы асоб. Напрыклад, вядомы музыкант Манфрэд Мэн сказаў: "Цяпер усе робяць якасную прадукцыю. Ваша такая. Але чаму вашы песні, у адрозненне ад іншых, не надаядаюць?" Ніну Барбору суайчыннікі параўноўвалі з Анітай Цой і легендарнай Алай Пугачовай. 3 інтэрв'ю Ніны Барборы для англійскай газеты я даведалася, што яе талент і любоў да музыкі выспявалі ў сям'і — маці мела добры голас і спявала, а бацька граў на ўсіх клавішных інструментах. Ніна Барбора дачка вядомага беларускага дзеяча Хведара Нюнькі. Ніна вельмі здольная і працавітая. Яе словы: "Любы талент - дар божы. Калі ты не стараешся прымяніць тое, што табе дадзена ад прыроды, не стараешся рэалізаваць, ты ўпускаеш магчымасць для свайго асабістага шчасця. Любы дар трэба пацвердзіць сваім жыццём". Гэтае і робіць Ніна Барбора і яно ў яе ўдала атрымоўваецца.

На вечары выступілі вядомыя музыканты і кампазітары Літвы: Цітас Петрыкіс, Артурас Пугачаўскас, філолаг Ніёле Кізене, выдавец, чалец Камітэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню Эдмундас Юшкіс.

Сярод выступоўцаў былі беларускія мастакі Вільні Хрысьціна Балаховіч і Алег Аблажэй, настаўніца Леакадзія Мілаш. Імпрэзу бліскуча вёў намеснік старшыні ТБК Валеры Місюк. У прыгожай, утульнай зале гучала музыка, песні, вершы Ніны Барборы. Шмат было сказана добрых слоў, пажаданняў у гэты вечар. Наперадзе новыя сустрэчы, як сказала Лёля Міхалюк з Англіі, каб запісаць дыск беларускага фальклору ў выкананні Ніны Барборы. Яшчэ адна прыемная навіна для нас — у Латвіі здымаецца фільм "Госця", у якім прагучаць тры песні з апошняга дыска Ніны Барборы. Пажадаем аўтарцы, каб яшчэ доўга гарэла і не гасла на паэтычным Парнасе зорка Ніны Барборы.

Леакадзія МІЛАШ

м оладзі

Марцін Кандрацюк — "А зямля такая самая'

"Беларус у Еўрасаюзе"

Ганна Пякарская — "Беларуская дзяўчына ў Польшчы"

Ігар Карнілюк — "Смачней як у Парыжы"

У папярэднім нумары мы прадста- жа і адкрывае дзіўна знаёмы смак вілі погляды двух членаў журы. Трэці, Міхал Косць, фотажурналіст агенцтва "Падляшская прэса" зірнуў на падборку вокам прэсавага фотарэпарцёра.

Калі ідзе пра самую спелую працу ў конкурсе, Міхал Косць поўнасцю згодны з ацэнкай мастака Міраслава Здрайкоўскага. Найбольш уразіла яго фотка Марціна Кандрацюка з Нараўкі. У ёй важны аўтэнтызм пераказу і — самае істотнае ў прэсавай журналістыцы — трапны подпіс. Фотарэпарцёр прыкмеціў яшчэ падборку Ігара Карнілюка з Супраслі. Працы Ігара заадно дзіцячыя і дарослыя. Ігар паказвае беларуса ў ментальным падарожжы. Маладая еўрапейка едзе ў беларускую традыцыйную вёску, да сваіх. Там еўрапейскае дзіця назірае цяжкую працу дзеда, каштуе ваду з калодзеу бабулінай кухні. Між маладымі і дарослымі пранізваецца нітка любові і ўзаемнага захаплення. Пачуццё тут мацие смак, паколькі яно настолькі важнае, што застаўляе забыцца пра кулінарную сталіцу свету — Парыж!

Падводзячы ўсе выказванні членаў журы можна зрабіць некалькі высноў. Да конкурсу нельга прыступаць "без галавы". Большасць прапанаваных здымкаў была зробленая на хади і пасля штучна падцягнутая пад конкурс. У гэтай справе трэба быць вельмі асцярожным. Няма таксама толку з інструментальнай трактоўкі тэмы. Не хапае ў ім спантаннага бачання свету, бо ўсё прыгнятае схема (справа ў тым, каб здымак быў жывы). Міхал Косць перасцерагае, каб не ісці ў антырэжымную ідэалогію, бо

падвядзенне вынікаў

Ева Сегень — "Без права голасу"

бы Кітай (дастаткова памяняць арна- ны цыкл. Гэта важна! А яшчэ тым ментыку). Трэба таксама ведаць, што здымкі, зробленыя мабільнікам, не вытрымойвоюць перспектывы.

А вось і вынікі, якія атрымаліся пасля падліку балаў.

(I месца — 5 балаў, II — 3, III — 2).

Найбольш, агулам 10 балаў, назбіраў **Марцін Кандрацюк** з Нараўкі за чорна-белае фота "А зямля такая самая". За ім апынулася Ева Сегень з Беластока (8 балаў) з творам "Коласу спава, спава Купалу, а дзе месца Табе". На трэцім месцы апынўся **Ігар** Карнілюк з Супраслі (7 балаў). Вылучэнне належыць Ганне Пякарскай з Юроўцаў (3 балы) за партрэт "Беларуская дзяўчына ў Польшчы".

Варта адзначыць, што працы наймалодшага Ігара прыкмецілі ўсе чле-

такі здымак можа прадстаўляць хоць ны журы. У яго таксама склаўся лагічбольш, што ўсіх ацанялі людзі з творчымі дасягненнямі і разуменнем тэмы (не думайце ў катэгорыях хто якое заняў месца, толькі пра тое, што пра вас сказалі прафесіяналы).

> А вось і ўзнагароды, якія мы падрыхтавалі нашым удзельнікам фатаграфічнага конкурсу "Беларус у Еўрасаюзе". Марцін Кандрацюк атрымае МРЗ-плэер, Ева Сегень лічбавы дыктафон, Ігар Карнілюк і Ганна Пякарская — флэшкі. Усе апошнія конкурснікі атрымаюць фірменныя кашулькі. Віншуем!!!

Арганізатары конкурсу: Гонно Кандрацюк-Свярубская і Адам ПАЎЛОЎСКІ

РЅ. Супадзенне прозвішчаў арганізатаркі і лаўрэата выпадковае.

Nº 49 [09-12-2007]

У вераснёўска-кастрычніцкія дні адбыліся школьныя экскурсіі ў вёску Скарышэва. Паехалі вучні I, II, III і IV класаў. Ужо на месцы, на панадворку спадара Міхала Філяновіча, адбылося спатканне з вучнямі Гарадоцкай школы ў рамках інтэграцыйных сустрэч Нарва — Гарадок. Вучні завязалі новыя сяброўствы.

Tpu pazu y Cuapunusbe

смяяцца, пагутарыць і захапляцца краявідамі за акном. Нас чакаў вельмі сімпатычны гаспадар рэгіянальўбачылі цікавую выстаўку "Ручнік, ікона і крыж". Шмат чаго мы там яшчэ пабачылі: доўгія рызы, пячаткі...

Вялікае ўражанне выклікалі ў нас розныя дрэвы і кусты, якіх тут

адпачынак. Нам вельмі спадабалася хатка пад саламянай страхою. Зацікавіла нас кухня і сталовая для гасцей. Экскурсія завяршылася вогнішчам. Пра гэта падумалі вельмі сімпатычныя гаспадары. Разам мы

Пра ўражанні з экскурсіі чацвёртакласнікі хочуць падзяліцца з чытачамі.

не ішоў дождж, але было холадна. Вядома, для вучняў заўсёды прыемна ехаць на аўтобусе, займаючы апошнія месцы. Тады можна ўдоваль па-

най хаткі "Рута" Міхал Філяновіч. У хатцы сабрана шмат экспанатаў звязаных з нашым рэгіёнам. Былі — Мы выехалі ў 10⁴⁵. На шчасце ў ёй прадметы штодзённага карыстання, прылады працы, святочная вопратка, рыбалоўныя снасці. Зацікавіла нас генеалагічнае дрэва сям'і Філяновічаў. На паверсе мы

вельмі многа. Можна было дакрануцца да кожнага дрэўца і кусціка. Заглянулі мы таксама да дзвюх хат, у якіх гаспадары прымаюць турыстаў, што прыязджаюць сюды на

пяклі каўбаскі, спявалі і праводзілі розныя гульні. Гэты дзень мы правялі радасна і весела.

> Марта ЛАПІНСКАЯ і вучні IV класа ПШ у Нарве

Музыка з кайфам

Звонні гун "Вядра"

каб заснаваць гурт? Адным адвагі, іншым нейкага музыкі, яшчэ іншым месца для рэпетыцый. У 1995 годзе

маладыя бяльшчане патрабавалі Польшчы, пасля года спынілі сваю штуршка ў форме падзеі, якой бы-

ла "Бардаўская восень" ды, як аказалася, асобы Лёніка Тарасэвіча.

Музычных пачаткаў гурту "Вяаро" трэба шикаць и праекце "Балён", у рамках якога Лукаш Сцепанюк ды Ігар Рубашэўскі проста гралі каверы на гурт "Рэпубліка". У 1995 годзе, калі ўжо паўсталі песні "Я не хачу" і "Вядро", захацелі як акустычны праект выступіць на фестывалі "Бардаў-

ская восень", але не хапала ім яшчэ вакалісткі. Эмільки Астапчик хлопцы пабачылі на нейкім школьным выступе ў бельской "тройцы", дзе спявала з калектывам "Дзявочыя ноткі" і зра-

Чаго патрэба маладым музыкам, зу пераканалі яе да супольнага праекта. Такім чынам запрэзентаваліся ў Бельскім доме культуры і... зразу ўзялі ўзнагароду ад беларускага лі-

> цэя. Як сказаў Лукаш Сцепанюк, паступіла "многа прапановаў канцэртаваць ды просьбаў, каб неяк запісаць матэрыял — усе хацелі нас слухаць, ніхто прадукаваць". Насамрэч гурт зашмат не паспеў канцэртаваць, бо яго гісторыя закончылася вельмі хутка. Па прычыне заканчэння школы музыкі, якія раз'ехаліся па вышэйшых установах

дзейнасць. Аднак пакуль надышоў гэ-

ты момант, паспелі яны яшчэ намяшаць у гісторыі беларускага пааляшского роко. Посля першого поспеху до • Проза, ла, таз, ах, голуб, вавёргурту далучыліся бас-гітарыст Данель ка, порах, Ас, поза, фурор, ка-

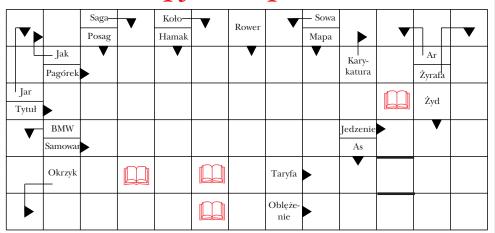
Вырашылі яны тады перапрацаваць свой матэрыял у поп-рок стылістыку, што закончылася чарговым поспехам на фестывалі "Басовішча '96". На канец шлях "Вядра" прайшоў праз Гданьск, дзе выступілі на самым значным канцэрце ў клубе "Жак". Хаця мерапрыемства ладжана было ўкраінцамі і таму беларускія зоркі не былі самымі важнымі, то ўдалося паказаць поўную новую праграму, якую пасля перайгралі яшчэ толькі ў Бельскім доме культуры. Канцэрт наладжаны быў спецыяльна для бельскіх ліцэістаў, быў запісаны на аўдыё- ды

відэастужку і сустрэўся з самымі вялікімі эмоцыямі.

Дзейнасць "Вядра" пасля яшчэ пару разоў адгукалася рэхам. Эмільку Астапчук можна было яшчэ пачуць на "Бардаўскай восені" ў дуэце з Томкам Лукашуком, Лукаш Сцепанюк рабіў спробы запісаў з гэтай жа вакалісткай. Таксама "Праект 2001", які ўзяў узнагароду на "Басовішчы", карыстаўся спадчынай "Вядра". Галоўнае, што "Вядро" за гэтыя гады не гучыць нібыта тупы гук вядра ў калодзежы, а проста жыве ў музычных вяртаннях.

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крыжаванка № 49

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў "Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 45: Плютовіч і бубноч Морцін Жмудо. вша, Ада, свята. Лад, пах, полаз,

воз, гара, Ас, замова, лёх, тур, брат, бабка, ода, астра.

Узнагароды, каляровыя фламастэры, выйгралі: Дам'ян Дэмбоўскі, Рафал Нявіньскі, Юлія Панютыч з Бельска-Падляшскага, Паўліна Лаеўская, Дыяна Свірыдзюк, Анджаліка Сапяжынская з Чыжоў, Анна Раманюк, Магда Куптэль, Рут Шпілька з Гайнаўкі. Віншуем!

Праграмная рада тыднёвіка "Ніва" і Беларускі саюз у Польшчы запрасілі літаратараў, крытыкаў, выдаўцоў і аматараў літаратуры на XI літаратурны семінар "Бязмежжа", які пачаўся 22 лістапада ў Беластоку бенефісам Надзеі Артымовіч, а працягваўся да 24 лістапада ў Новым Ляўкове, на хутары ў Лазовым Нараўчанскай гміны. Сабраліся на сваім чарговым правінцыйна-сталічным "з'ездзе" старыя (ужо сярэдняга пакалення) і новыя творцы, вядомыя тым, каму блізкае роднае слова і літаратура. Гэта сціплыя паэты і такія, чые дэкламацыі прагучаць могуць і "са стадыёнаў", і празаікі — сведчанне спеласці літаратуры, і творцы, якія больш энергіі прысвячаюць распаўсюджванню літаратуры, зборам і ратаванню спадчыны іншых аўтараў выдаўцы часопісаў, крытыкі. Яшчэ нядаўна выдаваўся пасля чарговых "Бязмежжаў" часопіс у Беластоку — "Правінцыя". Затое пра свае "правінцыйныя" часопісы гаварылі іншыя творцы — пра полацкае "Калоссе" Алесь Аркуш, пра ўсё мацнейшы мінскі "Дзеяслоў", дзе друкуюцца найлепшыя аўтары ўсіх пакаленняў — Эдуард Акулін, пра выданні Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" — яго віцэстаршыня Ніна Шыдлоўская, што прывезла вялізны чамадан кніг частку апошніх выданняў згуртавання. З Гродна прыехалі Юры Гумянюк, Ганна Аўчыннікава (дасканалы дэбют у "Дзеяслове"; з тэкстам пра маладыя літаратурныя галасы Гродзеншчыны), з маладымі галасамі Брэстчыны — Ярына Дашына і з успамінам і новымі творамі, зусім адноўлены Ігар Сідарук з Кобрына... "Бязмежжа" заўжды было майстар-класам ды сяброўскай творчай сустрэчай.

— Такое дзіўнае адчуванне — што вяртаешся і адчуваеш сваё асяроддзе, — сказаў Ігар Сідарук, адзін з першых "бязмежных правінцыялаў" ад самога пачатку дзейнасці і сустрэч. — Ды і яно, і ты — ужо іншыя. І ёсць яднанне, космас "Бязмежжа". Усе, без выключэння, хто меў трапіць на сустрэчу, трапіў...

У апошнюю хвіліну — візу атрымаў пад вечар — дабраўся на семінар Даніла Жукоўскі, уедлівы і няшчадны аўтарытэтны крытык з Гродна, па адукацыі тэхнік на шклозаводзе, які "бэсціць" творы, якія яму не падабаюцца, ды не кранае аўтараў (у "Нашай ніве").

Прыкмецілася тая іншасць космасу. Вылучыліся масцітыя празаікі і гэта ўжо не навіна — Міхась Андрасюк (які выдаў тры кнігі прозы, оыхтуе новы зборнік апавяланняў. Ганна Аўчыннікава

Злева: Мікола Ваўранюк, Уладзімір Гайдук, Юры Гумянюк, Алесь Аркуш, Даніла Жукоўскі, справа: Рыгор Сітніца, Павел Бушка

"Вагон другога класа" пра касмічную - чыгуначную Гайнаўку разам з прылегласцямі, Ганна Кандрацюк — са зборам "Царская трызна" пра шаленства тутэйшасці і недахоп ка-

Эдуард Акулін

хання (кніжка выходзіць на днях), Юры Плютовіч — вядомы з нашых старонак паэт і эсэіст родам з Бельска-Падляшскага — прадставіў свае новыя вершы і эсэ. Доўжыліся даклады пра выдавецкія здабыткі сваіх асяроддзяў — бо нямала выдаюць неспакойныя незалежныя рупліўцы беларускага слова — пра выданні Праграмнай рады тыднёвіка "Ніва" (Яўген Вапа), выданні і аўтараў згуртаваных вакол "Калосся" (Алесь Аркуш) і "Дзеяслова" (Эдуард Акулін). Чыталіся пераклады (Марцін Рэмбач — пераклад "Занатовак кантрабандыста" Віктара Сазонава пад

Леанід Дранько-Майсюк

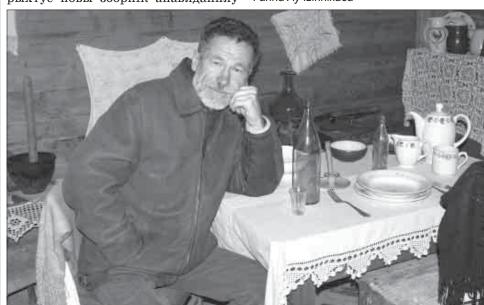
трапным загалоўкам "Z notatnika przemytnika") і ўласныя творы — цудоўна дэкламавалі свае вершы Леанід Дранько-Майсюк з Мінска родам з Давыд-Гарадка пра Ірландыю і Юрку ды Марыю Лістападаў, а таксама Рыгор Сітніца, выдатны мастак ды педагог, вершы якога асабліва ў ягонай дэкламацыі вельмі ўпажваюнь Паколькі барл Эдуард Акулін прывёз сваё "песеннае крыло" — гітару, на прыпушчанскім хутары гучалі днём і ноччу ягоныя лірычныя і патрыятычныя песні. а таксама песні рокавай Ілоны Карпюк, якой род таксама выводзіцца з Нараўчанскай гміны — з Барначчыны.

Нараўчанскае старонне не дарам стала котлішчам бязмежнай сустрэчы. Было яно месцам нараджэння і натхняла ды нятхняе шмат якіх творцаў — паэтаў, мастакоў (эсэ Міры Лукшы "Мы з гэтай зямлі" надрукавана ў папярэднім нумары "Нівы"). Цяжка заўжды выцягнуць на белы свет таямнічага паэта, што жыве ў пару кроках ад Лазовага у Тарнопалі — Уладзіміра Гайдука. Успамінаў ён свае першыя натхненні і нялёгкае жыццё ў гэтай паэтычнай ваколіцы. Захацеў пасяліцца непадалёк ды ўключыцца ў культурную тутэйшасць і чалавек кіно у Альхоўцы — Тадэвуш Кшыжанскі з Кракава, народжаны ў Люцынцы, прапраўнук у прамой лініі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Разам з Віктарам Кабацам мог ужо ён хваліцца як сваім здабыткам, як усе самавітыя жыхары Нараўчанскай гміны — галерэяй імя тутэйшай кінематаграфісткі Тамары Саланевіч у былой школе ў Нараўцы.

PS. Усё мерапрыемства адбылося дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі Польшчы і войта гміны Нараўка.

Беларускаму тыднёвіку "Ніва" і ўсім ягоным супрацоўнікам ад сэрца дзякую за бенефіс і цудоўнае свята беларускай паэзіі —

> Надзея Артымовіч, Бельск-Падляшскі

Ігар Сідарук

Злева: Алег Латышонак, Міхась Андрасюк, Яўген Вапа

Будучы ўсебакова таленавітым, ён найперш тонка адчуваў і глыбока ўсведамляў значэнне мастацкага слова і яго ролю ў жыцці грамадства, прысвяціўшы сваё жыццё выяўленню, даследаванню і паказу шырокаму чытачу тых скарбаў нашага пісьменства, што параскіданы па розных выданнях або захоўваюцца ў музеях і архівах, недаступных шырокай аўдыторыі...

Уладзімір Калеснік і ягоны свет

Дзень 17 верасня 1922 г. назаўсёды ўпісаны ў літаратурнае жыццё Брэстчыны, бо звязаны з народзінамі знакамітага чалавека, які значную частку свайго жыцця аддаў гэтаму куточку Беларусі.

Нарадзіўшыся ў вёсцы Сіняўская Слабада, што ляжыць на правым беразе Нёмана ў Карэліцкім раёне Гродзеншчыны, ён з самага дзяцінства цягнуўся да навук. Бацька не надта быў усцешаны, што сын паступіў у Навагрудскую польскую гімназію, бо планаваў далучыць яго да працы плытагона: "Навошта вучыцца — мучыцца, панам не стане... Вось пойдзем на плыты, навучу яго плытнікам, стане рэтманам, будзе жыць кум каралю, сват міністру, як я".

Як успамінаў сам: "Прыходжу я (ішоў так спакойна, думаю: не паступлю — бацьку дагаджу, паступлю — матцы дагаджу) — паступіў... І патопаў дадому 45 кіламетраў, прынёс гэтую вестку". Пасля былі Мінскі педінстытут, аспірантура, праца ў настаўніцкім інстытуце Бабруйска і — Брэсцкі педагагічны.

Тут ён загадваў кафедрай беларускай літаратуры, быў старшынёй літаратурнага аб'яднання "Берасцейскае вогнішча", многа пісаў, а ў вольны час любіў пасядзець з вудай або падыхаць водарам лесу ў пошуках грыбоў-ягад, а часцей — галінак незвычайнай формы, каранёў альбо іншых хітраспляценняў прыроды.

Будучы ўсебакова таленавітым, ён найперш тонка адчуваў і глыбока ўсведамляў значэнне мастацкага слова і яго ролю ў жыцці грамадства, прысвяціўшы сваё жыццё выяўленню, даследаванню і паказу шырокаму чытачу тых скарбаў нашага пісьменства, што параскіданы па розных выданнях або захоўваюцца ў музеях і архівах, недаступных шырокай аўдыторыі. Акрамя падручнікаў па тэорыі выразнага чытання, гісторыі літаратуры, ён напісаў каля 15-ці цікавых літаратуразнаўчых кніг.

Уладзімір Калеснік, а гутарка ідзе пра яго, заўсёды жыў інтарэсамі свайго народа, ідэямі адраджэння нашай багатай гістарычнай, літаратурнай і культурнай спадчыны, нашай цудоўнай мовы — найкаштоўнейшай скарбніцы.

Прыветлівы і кампанейскі, жыццялюбівы і неўтаймаваны, ён акружаў сябе людзьмі, якія неўзабаве станавіліся яго сябрамі. Гэта былі таварышы па партызанскім атрадзе, аднакурснікі па Мінскім педінстытуце, студэнты, пачынаючыя і сталыя пісьменнікі ды паэты.

Гасцінную кватэру Калеснікаў наведвалі творчыя людзі Расіі, Украіны, Польшчы...

Сэнс свайго жыцця Уладзімір Андрэевіч бачыў у тым, каб жыць для людзей і быць ім патрэбным: "Каб пражыць змястоўна ўласнае жыццё, чалавеку патрэбна далучыцца да жыцця: грамадскага, нацыянальнага, агульначалавечага; менавіта ў гэтым сусветным кантэксце чалавецтва, якому няма ні пачатку, ні канца, можа поўнасцю пазнаць самога сябе індывід, знайсці сваю мэту як частку мэты ўсечалавечай. Жыць

Тамара ЛАЎРАНЧУК, Высокае

Уладзімір Калеснік (1922-1994)

для людзей і дзеля іх шчасця, прыносіць радасць словам і справай".

Штогод, пачынаючы з 1995 года, у Брэсцкім універсітэце праводзяцца Калеснікаўскія чытанні. У Цэнтры, які носіць імя Уладзіміра Андрэевіча, збіраюцца навукоўцы, студэнты, выкладчыкі, пісьменнікі і па-

Украіны ў Брэсце.

Тэма гучала так: "Уладзімір Калеснік і беларуска-ўкраінскія літаратурныя ўзаемадачыненні: вопыт, сучасны стан і перспектывы".

З уступным словам выступіў Генадзь Праневіч, выкладчык, кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускага літаратуразнаў-

Уладзімір Калеснік з Уладзімірам Караткевічам

эты. Аўдыторыя № 315, што ў старым корпусе навучальнай установы, не заўсёды ўмяшчае ўсіх жадаючых прысутнічаць на мерапрыемствах.

26 лістапада 2007 года тут адбыўся так званы "круглы стол", на які былі запрошаны госці з Украіны — валынскія паэты Васіль Гэй, Іван Чарнецкі і Уладзімір Барна. З Мінска прыехалі Анатоль Грачанікаў, Васіль Жуковіч і Валер Стралко. Актыўны ўдзел у гутарцы прынялі работнікі Пасольства Украіны ў Беларусі і Генеральнага Консульства

ства Брэсцкага універсітэта:

"Пісьменнік прарастае з небыцця словам, каб каласіцца ў новых пакаленнях зернем важкіх думак, кветам незабыўных мастацкіх вобразаў. Запатрабаванасць Калесніка як літаратара і мастака ніколі і ні ў каго не выклікала сумнення, а ягоныя кнігі знікалі з паліц магазінаў імгненна.

Не намі сказана: няма прарока ў сваёй Айчыне!.. Жыццё і свет, на імгненне скалануўшыся ад чарговай трагедыі, бесклапотна коцяцца далей сваёй сляпой каляінай, убаку

ад вех, пазначаных пісьменнікам — гуманістам і патрыётам. І ўсё ж верыцца, што шлях, выпакутаваны і сцверджаны ахвярным жыццём і настойлівай духоўнай працай выдатнага пісьменніка — мысліцеля і настаўніка, не апусцее. Не можа апусцець, бо непазбежна, як узыход сонца, заўсёды наступае пара, калі цярністая сцяжына, якою ходзяць падзвіжнікі і прарокі, становіцца шырокім гасцінцам!"

Тон выступленням задаў Уладзімір Андрэевіч Барна, які падкрэсліў, што такія постаці як Калеснік працягваюць сваю высакародную справу служэння людзям і пасля адыходу з зямнога жыцця: "Гэта ён сёння сабраў нас тут, за адным сталом, каб мы ў чарговы раз маглі абмеркаваць хвалюючыя творчых людзей надзённыя праблемы. Гэта яму мы ўдзячныя за падтрымку і братэрскую руку дапамогі ў свой час. Упэўнены, што ён чуе нас са свайго далёку, па-сяброўску ўсміхаючыся з партрэта. Жыве Беларусь!"

Успамінамі пра беларуска-ўкраінскія літаратурныя сувязі, якія ладзіліся з удзелам Калесніка, а часам і па яго ініцыятыве, падзяліўся з прысутнымі Анатоль Вярцінскі.

Васіль Гэй узгадаў свае сустрэчы з Уладзімірам Калеснікам і заклікаў прысутных працягваць справу Настаўніка, які здолеў аб'яднаць літаратараў-брэстчан і здружыць з украінскімі калегамі. Беларускія паэты і пісьменнікі з зайздрасцю слухалі аповед пра тое, што ўлады Украіны клапоцяцца пра свае таленты і аказваюць адчувальную дапамогу ў выданні як асобных кніг аўтараў, так і зборнікаў.

Гучалі вершы беларускіх паэтаў у перакладзе на ўкраінскую мову, а ўкраінская паэзія прыстойна лунала па-беларуску.

Пасол Украіны ў Мінску і Генеральны консул гэтай дзяржавы ў Брэсце падтрымалі прапанову абодвух бакоў наконт выдання зборніка вершаў-перакладаў ва Украіне.

Васіль Жуковіч прачытаў свае пераклады з украінскай і выказаўся наконт больш цесных стасункаў паміж творчай інтэлігенцыяй абедзвюх краін, што, несумненна, будзе працягам той высакароднай справы, якую некалі распачаў Уладзімір Калеснік. "Энергіяй свайго інтэлекту, эрудыцыі ён сілкаваў душы людзей, уздымаў іх, як сонца ўздымае ўсё жывое, даваў магчымасць адрываць вочы ад жыццёвых клопатаў і пераносіцца ў высокі свет духоўнасці, мудрасці і хараства".

У заключэнне беларускі паэт украінскага паходжання Валер Стралко расказаў аб сваёй рабоце над перакладам на ўкраінскую мову "Новай зямлі" Якуба Коласа.

Цёплая атмасфера сяброўства і ўзаемазразумення панавала ва аўдыторыі на працягу трох гадзін, пакуль доўжыліся выступленні.

Заключным акордам прагучалі словы ўдзячнасці ўсім прысутным ад Зосі Міхайлаўны Калеснік, якая да глыбіні душы была ўзрушана тым, што адбывалася ў Цэнтры.

Не ім суджана знікаць. Яны засталіся сярод сённяшніх дзён, якія няўмольна бягуць у вечнасць, пакідаючы на старонках гісторыі памяць, без якой не будзе заўтрашняга дня. Дзеі... Яны знітавалі свет тысячагадовай даўніны з тым, каб гэта перанесці ў невядомую далячынь надыходзячых стагоддзяў. Бо гэта ёсць тым, што вызначае нас з масы людзей, даючы быць нам нацыяй, бо мы маем гісторыю і свае дзеі на гэтай зямлі.

Але не ўсім гэтага хочацца. І шматлікія сілы хочуць сцерці не толькі дзеі, але і памяць аб іх. Такі лёс напаткаў і нашу нацыю. Гістарычны шлях нашага народа склаўся так, што шматлікія хацелі скрасці не толькі яе гісторыю, але і памяць, з тым, каб пасля далучыць да сябе.

Гісторыя XX стагоддзя — перш за ўсё гэта гісторыя змагання і даказван-

ня свае існасці на палітычнай карце свету. Яна складаная і трагічная, у многім няўдалая і зняважаная. Але яна была. А значыць — мы жывыя як нацыя, як народ, як асобы, бо здольныя на пратэст і не даем сябе сцерці з твару зямлі насуперак волі моцных гэтага свету.

Адной з такіх падзей быў Слуцкі збройны чын, чарговыя ўгодкі якога 24 лістапада 2007 г. адзначала Таварыства беларускай культуры ў Літве.

3 ходам падзей, якія адбываліся ў тых далёкіх дваццатых гадах, па-

Яны засталіся

Алесь АДАМКОВІЧ, Вільня

Адплывалі няўплынна ў вечнасць дзеі быцця... Ларыса Геніюш

знаёміў Валеры Місюк. Ён кораценька распавёў аб тых трагічных падзеях і зламаных лёсах як Бацькаўш-

чыны, так і тых людзей, што паміралі, каб жыла Беларусь.

На жаль, у сённяшняй Беларусі памяць аб Слуцкім збройным чыне не толькі знішчаная, але і забароненая. Случчакі паміралі са словам "Беларусь" на вуснах, а сённяшняя Беларусь не хоча іх прызнаваць, аказаліся пераможанымі і забытымі.

У самой Беларусі прамаскоўскі акупацыйны ўрад зрабіў усё, каб знішчыць Беларусь.

Але засталося нешта большае, што немагчыма сцерці і выкрасліць. Гэта памяць — памяць тых дзей і дзён, памяць людзей, якія засталіся ў вечнасці.

Другая частка праграмы была

прысвечана класіку беларускай літаратуры Якубу Коласу. Леакадзія Мілаш кораценька распавяла аб жыццёвым шляху песняра. На жаль, і аб ім памяць няўдзячная. Да гэтага часу не адведзена яму адпаведнае месца ў беларускай культуры. Да прыкладу, колькі вуліц гарадоў Беларусі носіць імя Якуба Коласа? Думаю, што няшмат. Колькі праведзена мерапрыемстваў нашаму земляку? Думаю, таксама няшмат. Затое праводзяцца Пушкінскія, Шагалаўскія мерапрыемствы, вечары, канферэнцыі. Цікавы лёс гэтых людзей,

якія шчыра любілі Беларусь. Іх проста выкрэсліваюць з памяці.

Пасля Хведар Нюнька падзяліўся тым, як ствараецца музей Якуба Коласа ў Павільні (Павільнюс). Справа, якая зацягнулася на дваццаць год, так і стаіць на месцы.

Хаця, з іншага боку, не ім патрэбныя гэтыя музеі і гэтая памяць. Яны жылі, любілі Беларусь і годна выконвалі свой абавязак дзяцей гэтае зямлі. І яны засталіся з ёй і ім не со-

рамна перад памяццю і вечнасцю.

І напрыканцы праграмы мастак Алег Аблажэй распавёў аб Пётры Сергіевічу і аб тым, як хацелі стварыць музей мастака і што з гэтага атрымалася. І тут тая самая няўдзячнасць лёсу і неразуменне таго, што робяць, а мо і наўмысна ўсё гэтае робіцца.

I яшчэ адзін беларус застаўся неўшанаваным.

Апошняй часткай нашай праграмы быў паказ відэафільма аб адкрыцці мемарыяльнай дошкі на доме, дзе жыў мастак Пётра Сергіевіч. Ды яна не захавалася — скралі.

Падсумоўваючы зробленае і сённяшні дзень, адчуваеш сум на душы. Беларусь забываецца са сваімі героямі, беларусы зракаюцца сваіх каранёў, вядзецца нахабная і адкрытая русіфікацыя Беларусі пад маўклівае назіранне Захаду.

Але заўжды застаецца надзея — кроў пакутнікаў, што арасіла зямлю, мусіць даць усходы.

http://www.etna.ht.by

Гісторыка-культурніцкія зацікаўленні, якія праяўляюцца ў часткі беларускай моладзі, не могуць не цешыць. У першую чаргу з-за таго, што менавіта яны даюць надзею на неўміручасць беларускага духа, а з таго і беларускага народа. Магчыма, яны не надта шырока сёння афішуюцца ва ўмовах суцэльнай русіфікацыі Беларусі, але дзякучюы Інтэрнэту, знайсці і далучыцца да такіх суполак лёгка кожнаму.

Адным з прыкладаў такога ціхага, але пэўнага сябе захавання беларускай самасвядомасці ёсць студэнцкае гісторыка-краязнаўчае таварыства Беларускага дзяржаўнага універсітэта культуры і мастацтваў "Этна". Менавіта да яго віртуальнага прадстаўніцтва мы і завітаем.

Каб зайсці на сайт "Этны", трэба набраць на сваім камп'ютэры адрас http://www.etna.ht.by. Перад намі адкрываецца стылізаванае выяўленне карты Беларусі, намаляванае як крона дрэва, на адной з галінак якога, нібыта лісточкі, месцяцца літары назвы суполкі. Для таго, каб перайсці з галоўнай на першую старонку сайта трэба папросту клікнуць на выяўленне.

Што ж тычыцца ўласна "этнаўскага" рэсурса, то ён зроблены даволі сціпла. Падзелены на дзве часткі — з левага боку знаходзяцца выйсці да рубрык, а з правага — асноўны тэкст.

На першай старонцы, якая называецца "Этнаўскія навіны" месцяцца навіны "культуры Беларусі" і "Этны". Чамусьці ўсе яны падаюцца ў якасці аб'яў ці абвестак.

У адрозненні ад многіх сайтаў падобнай накіраванасці, "этнаўцы" даволі падрабязна распавядаюць аб сябе і сваёй гісторыі. Каб у гэтым пераканацца, варта зайсці на старонку "Пра нас", якая ўтрымлівае ажно тры падрубрыкі. «"Эт-

на" — гэта суполка сяброў-аднадумцаў, — распавядаецца ў падрубрыцы "Хто, што, дзе", — пераважна студэнтаў, якім мілы родны кут, дзе за пушчай, за лесам, за балотам з дрыгвой вечную песню пяе Белавежа, дзе Нёман на захадзе помніць варожую кроў, дзе можна на поўныя грудзі ўдыхаць пах чабору, з замілаваннем слухаць рэха ў гаях і песню салаўя. Наша моц — Вострая брама святая, Чорны замак Альшанскі, кветка шыпшыны і пахучы бэз. Гэта нашыя тры чарапахі, кіты і сланы, падмурак нашага зямнога жыцця. Мы верым, што хутка зацвіце наш край, як сонца, пасля непагоды. Таму мы робім».

Найбольш прыемным тут з'яўляецца тое, што юнакі і дзяўчаты не саромяцца называць уласныя імёны, пры гэтым распавядаючы пра свае функцыі ў суполцы.

Падрубрыка "Летапіс" змяшчае кароткую гісторыю дзейнасці "Этны". Кароткая яна з-за таго, што акрэслівае толькі тры гады — з 2003 па 2006, хаця, гледзячы па абвестках і закліках да прыняцця ўдзелу ў розных мерапрыемствах, жыццё "Этны" больш-менш падобнае на актыўнасць аднайменнага вулкана на Сіцыліі.

Найбольш дэталёва прасачыць за гісторыяй таварыства можна на старонцы "Артыкулы", дзе яго сябры падзяляюцца сваімі ўражаннямі ад праведзеных імпрэзаў і вандровак па родным краі.

Калі нехта не має магчымасці знайсці хоць якую-небудзь літаратуру па гісторыі і культуры Беларусі, а таксама беларускамоўныя мастацкія творы, то "этнаўцы" прапануюць папросту спампаваць такія кнігі з уласнага сайта. Для гэтага трэба толькі выйсці на старонку "Мы чытаем" і перанесці электронныя варыянты выданняў на свой камп'ютэр.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Беларусь,беларусы...

Лістападаўскія "вяршкі"

Часам вызначыць лепшых айчынных спартоўцаў месяца даволі няпроста. Бывае, што колькасць дасягненняў значна перавышае абраны фармат прадстаўлення найбольш выдатных. Лістапад у гэтым сэнсе выдаўся не такім багатым, так што сабраць "вяршкі" было цяжэй, чым звычайна. З камандавых поспехаў і пачнём. Дзве нечаканыя перамогі футбольнай зборнай узнялі яе ў рэйтынгу ФІФА з 94-га ажно на 60-е месца ў свеце. Прагрэс значны, але досыць умоўны. Варта адзначыць і хакейную нацыянальную дружыну. Падначаленыя Курта Фрэйзера перамаглі ў нарвежскім Гамары Польшчу, Нарвегію і Літву і заваявалі прыз "Еўрапейскага хакейнага выкліку". А найбольш важкім трэба прызнаць трэцяе месца мужчынскай каманды Беларусі на сусветным форуме ў скачках на акрабатычнай дарожцы, што прайшоў у канадскім Квебеку.

- 1. Сяргей Арцёменка (акрабатыка) да камандавай бронзы дадаў трэцяе месца ў індывідуальнай намінацыі. Улічваючы высокую складанасць дысцыпліны, адводзім яму першую пазіцыю.
- 2. Адразу чацвёра беларускіх самбістаў сталі ў сталіцы Чэхіі чэмпіёнамі свету Дзмітрый Базылёў (катэгорыя да 68 кг), Магамед Абдулганілаў (да 82 кг), Андрэй Казусёнак (да 90 кг) і Юрый Рыбак (звыш 100 кг). Размяшчаем гэтых лаўрэатаў на другім радку. Усяго ж нашы самбісты і самбісткі выйгралі ажно 13 (!) медалёў рознай вартасці, стаўшы лепшымі ў камандавым заліку.
- 3. Руслан Салей (хакей) згуляў свой 700-ы матч у НХЛ. Гэтага гросмайстарскага рубяжу наш абаронец дасягнуў у складзе "Фларыды Пантэрз". А для клуба лепшага беларускага хакеіста ўсіх часоў лістапад выдаўся надзвычай удалым месяцам.
 - 4. Яўген Жукоўскі і Якаў Ракіцкі (ак-

рабатыка). На чэмпіянаце свету наш дуэт заняў 6-е месца ў сінхронных скачках на батуце.

- 5. Віталь Міхайлаў (канькі) на этапе Кубка свету ў канадскім Калгары на дыстанцыі 5 тысяч метраў заняў толькі 25-е месца. Але пры гэтым усталяваў новы нацыянальны рэкорд. Яшчэ адно вышэйшае дасягненне краіны беларусы здзейснілі ў камандавай гонцы пераследу.
- 1. Алена Бунос (більярд) заваявала першае золата сусветнага чэмпіянату ў гісторыі беларускага більярднага спорту. У Кіеве на першынстве планеты па так званай "Свабоднай пірамідзе" яна ўзяла галоўны прыз, перамогшы ў фінале ўкраінскую прадстаўніцу з лікам 5:0.
- 2. Анастасія Ляшкова і Юлія Барысік (самба) сталі чэмпіёнкамі свету адпаведна ў катэгорыях да 62 кг і звыш 80 кг. Шкада толькі, што самба не ўваходзіць у алімпійскую праграму традыцыйныя поспехі ў гэтым відзе беларусаў відавочныя.
- 3. Любоў Чаркашына (мастацкая гімнастыка) ў фінале Гран-пры ў аўстрыйскім Інсбруку здабыла бронзавую ўзнагароду ў практыкаванні са стужкай. Пры традыцыйным для мастацкай гімнастыкі суб'ектывізме арбітраў гэта безумоўны поспех. Акрамя гэтага гімнастка з Брэста двойчы стала 5-й (шматбор'е, скакалка), 4-й (абруч) і 6-й (булавы).
- 4. Ганна Цярэня (акрабатыка) на п'едэстал чэмпіянату свету не трапіла, але заняла вельмі высокае 4-е месца ў скачках на дарожцы і здабыла алімпійскую ліцэнзію.
- 5. Наталля Цылінская (велатрэк) на першым этапе новага розыгрышу Кубка свету ў аўстралійскім Сіднеі стала трэцяй у спрынтэрскім спаборы васьміразовая чэмпіёнка свету працягвае папаўняць медальную калекцыю.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Размовы на рынку

Уладзімір СІДАРУК

Кляшчэлеўскія кірмашы здаўна вядомыя ў наваколлі. Калісьці кожны панядзелак з самой раніцы шнурочкам цягнуліся фурманкі з сельскагаспадарчымі пладамі ды вырабамі вясковых рамеснікаў: дзежамі, бочкамі, цэбрыкамі ды прыладамі для хатняй гаспадаркі. Адны прадавалі, а другія куплялі. На кляшчэлеўскім рынку буйна квітнеў гандаль жывёлай. Тут можна было прадаць або купіць кароўку, авечку, парася ці каня. Гандлем коньмі займаліся адмысловыя гандляры і цыганы.

Цяпер рынак зусім інакш выглядае. Конныя фурманкі адышлі ў нябыт. Сяляне на кірмаш прыязджаюць на трактарах або аўтамабілях. Ды і асартымент тавараў прапанаваных на латках не напамінае даўнейшага вобразу. Усяго тут удосталь, пачаўшы ад гародніны, фруктаў ці бульбы, а закончыўшы на вопратцы, галантарэі, абутку і прадметах хатняга ўжытку. З гандлю жывёлай адны парасяты засталіся. Гэты тавар прапануюць шматлікія сяляне. У асенне-зімовы перыяд кляшчэлеўскі рынак пачынае працаваць з сямі раніцы а разыходзіцца перад дзесятай.

Прыязджаюць сюды сяляне не толькі з наваколля, але і з суседніх Дубіцкай, Чаромхаўскай ды Арлянскай гмін, а нават з-пад Гайнаўкі ці Бельска-Падляшскага. Пры канцы лістапада пацікавіўся я цэнамі збожжа ды парасят. Узяўшы з сабою свайго неразлучнага спадарожніка (ровар, разумеецца), 26 лістапада ў 634 на рэйкавым аўтобусе падаўся я з Чаромхі ў Кляшчэлі. На кірмашы быў я ўжо перад сёмай. Пакупнікоў можна было палічыць на пальцах. Паколькі цікавілі мяне цэны сельскагаспадарчых пладоў і парасят, падаўся я ў самы канец, пад агароджу, дзе стаялі фурманкі. Зразу наткнуўся я на Сцяпана Куліка з Маліннік, які прадаваў парасят. Пасля прывітання і абмену навінкамі загаварылі мы аб цэнах.

- Як парасяты цэняцца? цікаўлюся.
- Танізна, адказвае прыяцель. — Ад 150 да 170 зл. за пару прашу. Калі пакупнік знойдзецца, дык дзесятку скінуць можна... Сягоння кеп-

скі дзень. Парасят шмат, а пакупнікоў няма.

Спаглядаю на фурманкі са скрынкамі і сумныя твары гаспадароў. У кожнага выражалася напружанасць і заклапочанасць: "Прадам ці не прадам?"

Такая ўжо доля селяніна. Калісьці ў горадзе папулярнай была прымаўка "Chłop śpi, a jemu rośnie". Якая ў тым праўда, адно Усявышняму вядома. Амаль пятнашаць мінут прастаялі мы з Кулікам, а пакупнікі не падыходзілі. Сцяпанаваму суседу пашанцавала. Таргаваўся з пажылой жанчынай. Гаспадар цаніў 160 зл. за пару, а яна гаворыць, што за 150 парасят купіць можна. Не дагаварыліся.

- Адкуль будзеш? пытаю сімпатычнага мужчыну сталага ўзросту.
 - З Пасечнік...
 - Малых, ці Вялікіх?...
- Гэтых з-пад Арэшкава, адказвае незнаёмец.
- Я калісьці ў Арэшкава з кінаперасоўкай заязджаў, — намякаю з намерам падтрымаць гутарку. -У шасцідзесятых гадах гэта было.
- Я тады ў пачатковай школе вучыўся...

Міхась Куптэль, бо аб ім вядзецца гаворка, аказаўся гаваркім чалавекам. Калі "перажавалі" мы падзеі мінулых будняў, дык загаварылі аб сучасным дні.

- Ці не бліжэй табе на рынак у Гайнаўку?
- Раней я і туды ездзіў. У Гайнаўцы цана парасят крыху большая. але пакупнікоў менш трапляецца, канстатуе Куптэль. — А мінулы

панядзелак лічу ўдачлівым, бо тут дзве пары прадаў.

Нечакана мой суразмоўца перамяніў тэму размовы, ды загаварыў аб сучаснай долі селяніна.

3 усіх бакоў чалавека абдурваюць, — з сумам заяўляе земляроб. – У тэлебачанні гавораць, што за літр малака кааператывы па 1,40 зл. плацяць. Хлусня. Такой стаўкі я ніколі не бачыў. Няцэлую залатоўку плацяць селяніну, а ў крамах больш за два з паловай злота прадаюць. Кампанентамі так яго запраўляць, што малако і за паўгода не скісне.

Вось якая наша рэчаіснасць. А збожжа ў гэты панядзелак амаль не было. Сцяпан Кулік трыцікале (пшанжыта) меў, якое па 70 злотых цаніў, але ахвотныя не знайшліся. Пра жыта пыталі. З сельскагаспадарчых спраў нечакана перайшлі мы на прыватныя.

 — А мой сын лётчыкам у Ласку служыць, — з гонарам заяўляе селянін з Пасечнікаў. — З пачаткам верасня на паўтарагадовае абучэнне ў Амерыку паслалі. На знішчальніках Ф-16 вучыцца. Гэта высокай якасці машыны. Падпалкоўнік Расціслаў Сцепанюк з Ляхоў на першым такім прыляцеў у Польшчу. Яго наследнікам мой сын будзе...

Развітваюся з суразмоўцамі і з рынку падаюся да Яна Бадаўца, які жыве непадалёк. Там цётка Надзя абяцала расказаць пра сваё дзявоцтва ў Паграбах. Ды і размова з кляшчэлеўскім бурмістрам яшчэ мяне чакае. Час затым у дарогу збірацца.

Хуліганаў не сеюць...

26 лістапада г.г. а гадзіне 13.30 ехаў я на ровары каля Гміннага асяродка культуры (ГАК) у Нараўцы, Гайнаўскі павет, і вецер данёс да мяне пах густога папяроснага дыму. З левага боку ГАК убачыў я групу юнакоў-школьнікаў, якія курылі і брыдкасловілі. Нябачны ім (стаю ад фасада будынка) прыслухоўваўся да іхняе гамонкі. А яны зачапляюць ідучых вуліцай. Адзін з іх спытаў праходзячую дзяўчыну:

– Ej, ty, kiedy straciłaś cnote?

I ўсе дружна, голасна зарагаталі.

Падаўся я да дырэктаркі ГАК, каб высветліць, ці зараз ідуць тут нейкія заняткі для школьнай моладзі. Аказваецца, што няма заняткаў у зале са сцэнай. Я расказаў ёй пра маладых курцоў.

Іду да групкі школьнікаў і прашу, каб кінулі курыць і ішлі дадому. Тут яшчэ і іншае адбываецца. У дол ля сцяны ўскочыў хлопец, але самастойна адтуль ніяк не можа выбрацца. Але калегі схапілі яго за рукі і выцягнулі. З рогатам кінулі на гэтае сховішча раней паднятую вялікую жалезную крату.

Юнакі ідуць у напрамку фасадных сходаў, я да веласіпеда. І тут неспадзеўка — апошні з іх выпяўся ў мой бок і пусціў... "бонка". Вось на табе!

Я не сцярпеў такой знявагі ад хулігана і паехаў на пастарунак паліцыі. Расказаў пра здарэнне ўчастковаму.

Еду дадому і зноў сустракаю тых жа юных курцоў ды хуліганаў. Саступаюць з дарогі.

Ніводзін паліцыянт не выйшаў са мною з пастарунка. У будынку пастарунка было цёпла і ўтульна, а на двары сцюдзённа і церушыў колкі сня-

(ян)

3 Бельска

22 лістапада г.г. у Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Бельску-Падляшскім адбыўся бацькоўскі сход вучняў трэціх класаў гімназіі. Удзел прынялі дырэкцыя, выхавацелі гэтых класаў ды вучні. Сустрэча была прысвечана аналізу і прапановам з пробных экзаменаў у трэціх класах. Сітуацыю прааналізаваў і інфармацыю аб бягучых выніках у навуцы прадставіў дырэктар Васіль Ляшчынскі. Заклікаў ён вучняў да сістэматычнай працы, тады і ў лепшыя школы лягчэй будзе дастацца.

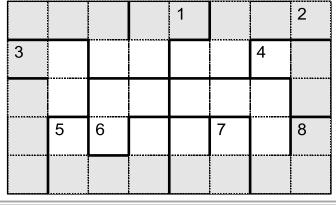
Жэня МАРТЫНЮК

Адгаданка

1. скрынка для перавозкі багажу з ручкай і адкідным вечкам, 2. нацыя, 3. ядавітае рэчыва, 4. узброенае сутыкненне, бітва, 5. напр. Атлантычны, 6. участак зямлі з фруктовымі дрэвамі, 7. дарожная мера даўжыні, розная ў розных краінах, 8. "Развітанне з Радзімай" Міхала Клеафаса Агінскага.

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — пагаворка.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 44 ну-

Заказ, зара, каўбой, куду, лязо, песня, Рудня, сасуд, хі-

Рашэнне: Бойся казла спераду, каня ззаду, а дурня з усіх бакоў.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Казіміру Радошку са Свебадзіцаў і Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх.

Hiba

PL ISSN 0546-1960

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка "Ніва". Старшыня: Яўген Вапа. **Адрас рэдакцыі:** 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22. Internet: http://niva.iig.pl/ E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy udziałe wsparcia finansowego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Галоўны рэдактар: Яўген Вапа. Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі. Рэдактар "Зоркі": Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Міко-Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор і карэктура: na terenie całego kraju. Яўгенія Палоцкая

Друкарня: "Orthdruk", Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zaла Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, mówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumerate na I kwartał 2008 r. upływa 5 grudnia 2007 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie woj. podlaskiego i oddziały "Ruch"

2. Cena prenumeraty na I kwartał 2008 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłka za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje "RUCH" S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 68 1240 1053 1111 0000 0443 0494.

Prenumerate można zamówić w redakcji.

Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,55 zł, a kwartalnie — 46,15 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą: kraje europejskie - 5,00 (kwart. -65,00), kraje pozaeuropejskie - 5,20 (kwart. 67,60). Pocztą priorytetową: kraje europejskie — 6,00 (kwart. 78,00), Ameryka Półn., Afryka — 6,70 (kwart. — 87,10), Ameryka Połudn. i Środ., Azja — 7,80 (kwart. — 101,40), Australia — 10,00 (kwart. — 130,00). Wpłaty: Rada Programowa Tygodnika "Niwa", BPH PBK SA O/Białystok 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Nakład: 1730 egz.

"Белсат ТВ" у тэлеэфіры ^{09.12 - 15.12}

10 снежня 2007 г. пачне вяшчаць канал беларускага тэлебачэння "Белсат ТВ". У сувязі з гэтым пра планы ды ідэі распавяла нам яго дырэктар Агнешка РАМАШЭЎ-СКАЯ.

Ніва: — Як будзе выглядаць доўгачаканае адкрыццё тэлеканала?

Агнешка Рамашэўская: — Адкрыццё адбудзецца ў панядзелак, у 13 гадзін. Спадзяюся, што ўсё будзе гатовае. Калі пра гэта думаю, то мяне, шчыра кажучы, аслабляе. Пасля, у кінатэатры "Люна" ў Варшаве адбудзецца прэм'ера фільма Міраслава Дэмбінскага "Музычная партызанка". На канец запланаваны канцэрт гурту "Н.Р.М" у клубе "Стадола".

- Як будзе выглядаць праца тэлеканала ў пачатковым перыядзе?

— Спачатку будзе магчымасць глядзець нас тры гадзіны ў суткі. Думаю, што паставім нашу інфарацыйную табліцу, каб відаць была частата, на якой магчыма нас глядзець. Пачнём са спадарожніка "Астра", на частотах якога працуе Польскае тэлебачанне. Не будзе гэта адзіны і апошні спадарожнік, бо на пачатку студзеня будзем ужо трансляваць цераз самы новы спадарожнік "Сірыус-4", якога толькі што запусцілі. У трох гадзінах пробнай праграмы будуць перш за ўсё "Аб'ектыў-экспрэс", дакументальныя фільмы, якіх прадукцыя па заказе "Белсата" вядзецца ўвесь час. Таксама пойдуць анонсы нашых іншых праграм, у іх ліку серыяла, якога спачатку шкада нам паказваць для абмежаванай колькасці тэлегледачоў. Напэўна будзе можна пабачыць інструкцыю, як падключаць спадарожнікавыя антэны, як іх наводзіць.

Ці глядзець "Белсат" можна будзе толькі па спадарожніку?

- Так, хаця намерваемся даць на Падляшшы магчымасць глядзець па кабельнай сетцы, без ніякіх цяжкасцей для абанентаў. Проста, аддамо сігнал бясплатна.

– A праз Інтэрнэт?

- Наш сайт павінен быць адкрыты 1 снежня, але думаю, што гэты тэрмін перасунецца на 3 снежня ў сувязі з мноствам працы. Адтуль будзе можна спампаваць фрагменты праграмаў. Не будзем яшчэ поўнасцю вяшчаць праз Інтэрнэт, бо гэта складаная справа, але, на маю думку, у Беларусі няшмат людзей мае доступ да Інтэрнэта з адпаведнай якасцю перадачы інфармацыі. Але да гэтага будзем імкнуцца. Для прыкладу, у Вільні гэта здаецца быць неабходным.
- Ці галоўным намерам з'яўляецца стварэнне інфармацыйнага тэлебачання, ці хутчэй будзе гэта канал з гэтак званай місіяй, у гэтым выпадку вельмі спецыфічнай?
- Гэта якраз не мае быць інфармацыйнае тэлебачанне. Дайшлі мы

да вываду, што ў Беларусі дастаткова крыніц самой інфармацыі, хаця б Інтэрнэт. Не хапае затое доступу да розных культурных каштоўнасцей, месца для свабодных думак, рэфлексіі. Таму звяртаем увагу на гістарычныя праграмы, хочам засяроджвацца на сферы стварання культуры. Не хачу, каб зараз тут крычаў на мяне Алесь Дзікавіцкі, наш кіраўнік інфармацыйнага аддзела, бо, вядома, што інфармацыя вельмі важная і без яе фарміраваць тэлебачанне немагчыма, аднак большасць месца хочам адводзіць культуры. Я ўпэўнена, што цяпер будучыня Беларусі будзе вырашацца не на ніве палітыкі, толькі ў сферы свядомасці ды

— Ці гэта, пра што цяпер кажаце, акрэслівае мэты, для якіх ствараецца гэты канал?

- У большай ступені так, хаця не магу сказаць, што наша праца ў асноўным паўплывае на змены ў Беларусі. Ніводнае тэлебачанне ў свеце такога ўплыву не мела. Калі дзякуючы гэтаму памяняюцца адносіны афіцыйных сродкаў масавай інфармацыі да творцаў, то гэта будзе ўжо поспех.
- Тады гэта будзе не толькі ідэя, а нейкая сіла, накіраваная на рэальныя змены?
- Так, хаця найбольшая цяжкасць, што невядома да канца як атрымаецца гэты праект.
- Ці ёсць ужо ўяўленне агульнай праграмы? Што будзе апрача інфармацыі, серыяла?
- Маем ужо такую асноўную, публіцыстычную праграму "Форум". Тэмы, якія яна кранае, гэта для прыкладу апошняя сустрэча бе-

ларускіх музыкаў з уладамі. Скажам таксама пра тое, кім з'яўляюцца беларусы. Гэтая праграма паўстае ў Вільні. У Беластоку будзе рыхтавацца "Прэс-экспрэс" агляд прэсы. Будзе таксама "Рэпарцёр" — праграма маладых беларускіх тэлерэпарцёраў, таму што Беларусь усё ж такі яшчэ не апісаная і малавядомая. Вельмі важная таксама будзе сатыра. Раз у тыдзень будзе можна пабачыць сатырычную праграму Сашы і Сярожы ды іхнія "Калыханкі", а гродзенскі творца, які цяпер на эміграцыі ў Нямеччыне, рыхтуе нам сатырычны фільмік пра сям'ю Бульбанаў. Маем ужо таксама даволі шматлікую бібліятэку дакументальных фільмаў.

— Ці вялікія ў Вас праблемы з працай у Беларусі?

— Гэта не так дэманічна як усе кажуць, але бываюць. Парадаксальна, цяжка перш за ўсё пераканаць беларусаў, што гэты праект заіснуе сур'ёзна, што мы чакаем іхняй працы ўжо, што гэта не толькі чарговая віртуальная форма дапамогі беларусам. Я заўсёды смяюся, што беларусы найлепш вышкаленыя журналісты свету, паколькі іх школяць па ўсім свеце. Варта дадаць, што на будучым тыдні падаем дакументы на 🤚 рэгістрацыю аддзела "Белсата" ў Мінску.

– Тады структура "Белсата" абапіраецца перш за ўсё на Варшаву ды Беласток і Вільню?

 Так, але хочам, каб спрацаваў Мінск, а ўвогуле намерваемся, каб "Белсат" у будучыні стаў міжнародным праектам.

— Для каго ў галоўным адрасуецца "Белсат ТВ"?

— Гэта будзе агульны канал, без канкрэтнага профілю. Перш за ўсё накіраваны ён да людзей з вышэйшай адукацыяй, бо як паказваюць вынікі апытання, яны найчасцей маюць спадарожнікавыя прыёмнікі. Гэта людзі патэнцыяльнага беларускага сярэдняга класа. Паколькі галоўным атрымальнікам не мае быць толькі апазіцыя, то я разлічваю на падставовую людскую рысу, якой з'яўляецца цікавасць. Першы беларускамоўны канал напэўна яе разбудзіць.

— Якая будучыня канала?

— Маем падпісаную дамову на шматгадовае фінансаванне. Абсурдам было б ствараць тэлебачанне на 🕺 адзін год. Энтузіязм у нас вялікі.

— Як да праекта ставіцца Агнешка Рамашэўская прыватна?

— Калі б я ведала, як будзе цяжка, не знаю ці ўзяла б на сябе гэтую • з людзьмі, так пазітыўна і заангажа- справах. вана. Столькі іх кінула іншую працу, узяло адказнасць за новыя важныя задачы! А я адказваю за іх!

Гутарыла Ілона КАРПЮК

Баран (22.03.20.04.) Будзеш адважны, нішто цябе не знеахвоціць. Вялікая асабістая краса — перад табою ніхто не ўстоіць! Магічныя сустрэчы з сябрамі. Дбай аб свой пазваночнік.

Бык (21.04. — 21.05.) Вялікая папулярнасць. Можаш кагосьці зачараваць. Але і пасварыцца з блізкімі. Паранены гонар і няздзейсненыя чаканні могуць зашкодзіць у пары.

Блізняты (22.05. — 22.06.) Пабуджана ўява і мастацкія здольнасці. Вялікая інтуіцыя вядзе да поспеху. Напачатку тыдня будзеш неспакойны, нецярплівы; не пасварыся з шэ-

Рак (23.06. — 23.07.) Да 13.12. чакаюць цябе проста неверагодныя любоўныя прыгоды! Будзеш у піку жарсці і ўявы! Не захапляйся пераацэнкамі тавараў, бо нанясеш дахаты барахла!

Леў (24.07. — 23.08.) Пік развою ўявы, творчых магчымасцей. Інстынктыўна добра ацэніш людзей. Гарачыя пачуцці; можаш закахацца ад першага пагляду! Сплачвай

Дзева (24.08. — 23.09.) Прароцкія сны, знакамітая інтуіцыя, не падвядзе і інстынкт. Па-майстэрску спалучыш розум і прадчуванне. Непланаванае ўдасца лепш чым планаванае.

Шалі (24.09. — 23.10.) Не сядзі са складзенымі рукамі — недахоп актыўнасці сапхнуць можа цябе ў псіхічны дол. Рэалізуй самыя смелыя мары. Адазвецца хтосьці, пра каго ты хацеў забыцца.

Скарпіён (24.10. — 22.11.) Поспехі ў фінансах, у пачуццях, інтарэсах. Многа спраў убачыш у новым святле. Не разлічвай завельмі на блізкіх, рабі так, як падказвае табе

Стралец (23.11. — 22.12.) Мноства спраў для афармлення. З некаторымі будзеш мець пад горку, іншыя рушаць з капыта. Можаш не дагаварыцца з партнёрам, а з-за сужонскіх клопатаў можаш разваліць вельмі важную для цябе справу.

Казярог (23.12. — 20.01.) Ідэаль-• ны час на пачуцці, любоўныя сустрэчы, але і ўсе мерапрыемствы, дзе важныя пунктуальнасць і дакладнасць ды дысцыпліна. У пачуццях задачу. Але прызнаюся, што не пом- * жарснасць, агромныя эмоцыі. Дасі ню, калі мне так добра працавалася ва рады без падтрымкі атачэння ва ўсіх

> **Вадалей** (21.01. — 19.02.) Пазбягай размоў, ад якіх будзе залежаць твая будучыня; у спешцы можаш блага вырашыць. Да асобы, з якой сябруеш, можаш адчуць штосьці большае. Будзь цвярозы і не змяняй захутка поглядаў.

> **Рыбы** (20.02. — 21.03.) Узмоцненыя сілы. Прадпрымальнасць, запал (бярыся перш за ўсё за справы, якія нельга пакінуць на апошні званок). На працы немалы поспех. 12-16 снежня падпісвай важныя дакументы.

Агата АРЛЯНСКАЯ

Тэхнічныя даныя спадарожнікаў для трансляцыі "Белсат ТВ":

Спадарожнік Astra 1Kr, пазіцыя 19,20 усходняй даўгаты, палярызацыя — гарызантальная, прыёмная частата — 10 773 МГц

Спадарожнік Sirius 4, пазіцыя 4,8° усходняй даўгаты, палярызацыя – гарызантальная, прыёмная частата — 12 380 МГц

У 1999-2004 гадах цана на зямлю

HOLO CONTRACTOR OF THE PAINTERS OF THE PAINTER

Крыстына Грыгарук - III

Расследаванне "Нівы" Хто выжыве на вёсцы?

(працяг з 48 н-ра)

Аляксей МАРОЗ

ў даўніх краінах Еўрасаюза павысілася ў сярэднім на 30%. Паказвае гэта, што зямля ў сярэднім даражэла па 6% у год. Маючы на ўвазе, што зямля ў Літве каштуе толькі па 400 еўра за гектар, а ў Латвіі па тысячы еўра, а таннейшую зямлю можна будзе купляць у будучыні ў Балгарыі ці Румыніі, то цяжка разлічваць, што немцы або французы стануць масава купляць у нас поле і павысяць яго цану. Калі немцы рашацца купляць зямлю, хутчэй за ўсё будуць гэта рабіць у заходняй Польшчы, дзе ёсць яшчэ для продажу вялікія плошчы ўгоддзяў ад былых пэгеэраў. Цана зямлі ў нас вельмі хутка павышаецца, бо зараз яе ўласнікі, атрымліваючы еўрасаюзнае дафінансавание, стрымлівающи з продажам поля. Калі дафінансаванне да гектараў будзе спынена, што прадбачваецца зрабіць у Еўрасаюзе, а падаткі за поле павысяцца, можа ў хуткім часе трапіць да продажу вялікая колькасць поля і цана зямлі можа хутка панізіцца.

Як мадэрнізуюць гаспадаркі?

Праграма развіцця вясковых тэрыторый у 2007-2013 гадах прадбачвае розную грашовую дапамогу для інвестыцый і прыстасавання палёў да гаспадарання ў цяжкіх умовах. Розніцы паміж нашымі гаспадарамі і сялянамі заходніх краін Еўрасаюза цяжка было б ліквідаваць без выдатнай вонкавай фінансавай дапамогі і нашы маладыя гаспадары ў рамках праграмы "Мадэрнізацыі сельскіх гаспадарак" пачалі хадайнічаць за дапамогу размерам у сотні тысяч злотых, для атрымання якой неабходны ўласны ўклад падобнай велічыні. Каб сабраць сродкі, папаўняючыя еўрасаюзную дапамогу, гаспадары найчасцей карыстающа таннымі крэдытамі. Алнак апошнім часам у Еўрасаюзе сталі штораз мацней гаварыць аб абмежаванні дапамогі сельскай гаспадарцы, Зараз, калі нават Францыя з новым прэзілэнтам Нікаля Сарказі, якая раней была самым вялікім прыхільнікам дафінансавання сельскагаспадарчай прадукцыі, пачынае штораз галасней гаварыць пра магчымасці абмежавання кампенсацый для фермераў, то такія абмежаванні або нават спыненне дафінансавання да выбранай сельскагаспадарчай прадукцыі гаспадарам усяго Еўрасаюза сапраўды могуць стаць рэальнасцю. Без дадатковых сродкаў, або маючы толькі невялікія даплаты, нашы гаспадары не змогуць мадэрнізаваць сваіх гаспадарак, а іх прадукцыя не стане канкурэнтаздольнай у параўнанні з фермерскай з заходніх краін і многія сем'і будуць вымушаны шукаць крыніц утрымання па-за сельскай гаспадаркай.

На колькі рэнтабельная прадукцыя?

— Ужо і цяпер свінегадоўля не-

прыбытковая і пры дарагой цане збожжа трэба будзе амаль ліквідаваць прадукцыю свініны, — заявіў гаспадар з Гайнаўшчыны, у якога гадоўля свіней не з'яўляецца асноўнай прадукцыяй. Пішучы гэты артыкул, па радыё пачуў я аб пратэсце гаспадароў з заходняй Польшчы, якія на трактарах абмяжоўвалі або нават перакрывалі рух машын па важнай дарозе. Хацелі яны звярнуць увагу новага ўрада на праблемы свінаводаў. Гаспадары тлумачылі, што польскія прадпрыемствы купляюць танную свініну з Бельгіі, Даніі і Галандыі, а яны, каб пазбыцца сваёй нерэнтабельнай прадукцыі і прадаць выгадаваных свіней, вымушаны даплачваць да кожнага вепрука па 80-100 злотых. Што можа сказаць у такім выпадку гаспадар з Новага Беразова, у якога абора прыстасаваная да гадоўлі дзвюх тысяч свіней, ці прадпрымальнікі са Шчытоў, якія гадуюць нават па некалькі тысяч свіней. Напэўна іх трат не кампенсуюць даплаты да сельскагаспадарчай прадукцыі, якія ў асноўным пералічваюцца на гектары апрацоўванай зямлі. У гэтым годзе задаволенымі могуць быць многія пастаўшчыкі збожжа, бо яго цана вышэйшая ад той, што была некалькі гадоў назад. Аднак нашы гаспадары звяртаюць увагу на сёлетні неўраджай збожжа, асабліва на землях горшай якасці. Ніякай карысці ад вышэйшай цаны збожжа не будуць мець гаспадары, якія ўсю сваю прадукцыю прызначаюць на корм для кароў і цялят, а калі схочуць дакупіць збожжавую мяшанку, стануць яшчэ тратнымі. Праўда, у гэтым годзе жывёлаводы могуць радавацца павышанай цаной малака, бо сталі плаціць ім нават больш залатоўкі за літр дабраякаснай сыравіны, а гаспадары, у якіх ёсць свае ўмяшчальнікі, могуць атрымаць яшчэ большую плату. Аднак колькасць буйных пастаўшчыкоў малака ў нас адносна невялікая. Лік вытворцаў даражэйшай у гэтым годзе агародніны і вельмі дарагіх яблыкаў таксама на Гайнаўшчыне і Бельшчыне невялікі, а пры гэтым неўраджай у садах выдатна абмежаваў прадукцыю садавіны. Калі ў гарадскіх магазінах бачым выдатна павышаныя цэны харчавання, складваецца ўражанне, што гаспадары багацеюць нашым коштам. Аднак прыбытак у кожнай гаспадарцы трэба разглядаць інды-

відуальна. Несумненна павысілі

свае даходы многія прадпрыемствы перапрацоўкі сельгаспрадуктаў.

Якім будзе страхаванне гаспадароў і іх сямейнікаў?

Асобным пытаннем, якое тычыцца сельскай гаспадаркі і стала медыйным у апошнім часе быў зварот абаронцы грамадзянскіх правоў доктара Януша Каханоўскага ў Канстытуцыйны трыбунал з прапановай высветліць ці даплаты з дзяржаўнага бюджэту да страхавання індывідуальных гаспадароў і іх сямейнікаў згодныя з Канстытуцыяй Рэчы Паспалітай Польскай. Хаця правячыя Грамадзянская платформа і ПСЛ заявілі, што не прадбачваюць змен у спосабе страхавання сялян, то паявілася рэальная пагроза, што гэтае страхаванне трэба будзе мяняць, калі такое рашэнне прыме Канстытуцыйны трыбунал. Зараз гаспадары і іх сямейнікі, што працуюць на гаспадарках, плацяць толькі больш за дзвесце злотых страхоўкі штоквартальна. Нават жыхары вёсак хіба згодны, што тыя людзі, якія гаспадараць на сотнях гектараў поля або гадуюць пад сто кароў ці дзве тысячы свіней, павінны плаціць намнога вышэйшае страхаванне, чым дагэтуль і пасля разлічваць на вышэйшую пенсію. Аднак гаспадарам, у якіх ёсць па некалькі кароў і вырошчваюць збожжа на дзесяці ці дванаццаці гектарах, цяжка будзе без дадатковых даходаў справіцца са "справядлівым", на думку некаторых юрыстаў, страхаваннем, якое можна будзе прыраўняць да страхавання гараджан.

Каб не пераборшчыць

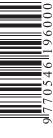
Даплаты да сельскагаспадарчай прадукцыі вельмі прывабныя і многія гаспадары, што могуць пахваліцца вялікай прадукцыяй, рашаюцца выступаць за самай вялікай фінансавай дапамогай з Еўрасаюза, размерам нават да трохсот тысяч злотых. Каб зрэалізаваць мадэрнізацыйныя праекты, выступаюць яны адначасна за вялікімі крэдытамі. У самых цяжкіх жыццёвых умовах могуць апынуцца тыя гаспадары, якія не патрапілі правільна падабраць размеру інвестыцый да велічыні сваіх гаспадарак. За нясплачаныя даўгі могуць яны страціць свае дамы, машыны ці нават той маёнтак, які паспелі ўжо адкласці для сваіх дзяцей. Ужо і цяпер у цяжкіх абставінах могуць апынуцца сямействы, у якіх захварэе гаспадар, а жонка з малымі дзяцьмі не зможа абрабіць вялікіх плошчаў палёў і выплачваць крэдытаў. На Гайнаўшчыне здараліся ўжо выпадкі з гаспадарамі, якія моцна перажывалі, калі на аўкцыёнах за даўгі прадаваліся іх палі ці сельскагаспадарчыя машыны.

Ці прыйдзе падмена для сённяшніх гаспадароў?

— Якое ж жыццё ў нашага гаспадара, што паставіў на гадоўлю кароў і штодзень, таксама ў нядзелі і святы, вымушаны ў смуродзе сіласаў даглядаць за сваёй жывёлай, — заявіў пенсіянер, які жыве ў той жа самай вёсцы, што і апісваны мною гаспадар. Сустрэўся я на Гайнаўшчыне таксама і з іншым выпадкам, калі жыхар горада з пашанай, а можа нават крыху з зайздрасцю глядзеў на сям'ю, якая гадуе дзесяткі кароў. Заўважыў ён на панадворку наёмных работнікаў і глядзеў на буйнага гаспадара як на фермера, што толькі даглядае за сваімі працаўнікамі і механізаванай прадукцыяй малака. Аднак суседзі добра ведаюць, што пры такой вялікай гадоўлі мала які гаспадар ускладзе ўвесь нагляд толькі на плечы сваіх работнікаў, хаця б у ветэрынарных справах, такіх як лячэнне кароў ці дагляд за цялятамі. Апісаны мною гаспадар сам працуе вельмі цяжка, а дзецям, якія яму дапамагаюць, хіба складана вырашыць ці пераймаць гаспадаранне і гадоўлю кароў. Іншы гаспадар, што абрабляе дзесяткі гектараў поля і займаецца мадэрнізаванай на сучасны лад прадукцыяй малака ад дзесяткаў кароў, заявіў адкрыта, што не разлічвае, каб яго дзеці перанялі па ім разбудаваную гаспадарку.

— Я думаю, што на мне закончыцца гаспадаранне на бацькаўшчыне, але покі ў мяне яшчэ сілы — гаспадару. Многа сродкаў выдаткаваў я на інвестыцыі і няма мне ўжо як адступіцца, — некалькі гадоў таму назад заявіў мне выдатны гаспадар з Гайнаўшчыны.

Прывёў я гэтыя прыклады, каб паказаць, што нават вялікія грошы з даплатаў да сельскагаспадарчай прадукцыі і сур'ёзны прыбытак з разбудаваных гаспадарак не вырашаць аб будучыні вясковых дзяцей, якіх можа хутчэй затрымае на вёсках любоў да роднага, бацькаўскага, беларускага. Шкада было б глядзець, як нашы большыя гаспадары прадаюць сваё поле прадпрымальнікам, якія прыедуць з Польшчы або з-за мяжы і трэба спадзявацца, што гэта нашы прадпрымальнікі будуць у змозе пераймаць і абрабляць палі пенсіянераў, якіх дзеці рашыліся жыць у гарадах. Каб толькі яшчэ сумелі захаваць яны ўсе тыя каштоўнасці, якія перадавалі з пакалення ў пакаленне нашы прадзеды і дзяды.

Якую ролю адыгрывае на вёсцы солтыс і ці лічыцца ён важнай ды ўплывовай фігурай? Здаецца мне, што папулярнае меркаванне — асабліва гарадское — зводзіць ягоную ролю адно да фармальнасці, да першапланавай фігуры адно ў анекдотах. Можа яно так сапраўды і здараецца ў некаторых вёсках, але не ўсюды. Бывае часам, што выбар солтыса — нават у невялікай мясціне — закранае самую Варшаву...

Наталля Федарчук нарадзілася і правяла дзіцячыя гады ў Кіраваградскай вобласці Украіны. Пазней закончыла Адэскі фінансавы тэхнікум. І ўжо прыгожай і стройнай дваццацігадовай маладзіцай наведала ў пачатку 1990-х гадоў нашу краіну, дзе пазнаёмілася з таксама стройным кавалерам з падсямятыцкай вёскі. Што было далей — не стану пісаць, бо ж кемлівы наш чытач напэўна сам дадумаецца.

У 2005 годзе наша краіна далучылася да Еўрасаюза. Прыйшла тады Польшча быццам у новую сям'ю — так як Наталля Федарчук у 1993 годзе ў Клюкава. А ў новай сям'і новыя — абавязкі! Сяляне атрымалі магчымасць хадайніцтва за сельскагаспадарчымі даплатамі, а гэта ж навізна, да таго ж патрабуючая ад простага вясковага народу працаёмкага змагання з усякай бюракратычнай усячынай.

А спадарыні Наталлі — фінансісту па адукацыі — запаўнянне такіх дакументаў што босаму разуцца...

— Яшчэ ў Сямятычах не ведалі, як тыя заяўкі пра сельскагаспадарчыя даплаты распісваць, а я ўжо ведала, — кажа.

Спярша яна аформлівала сває заяўкі, а пасля сталі да яе прыходзіць за дапамогай і аднавяскоўцы. Ранг спадарыні Наталлі, якая дагэтуль — і па прычыне мацярынства, і з-за замежнай адукацыі — была, як сама называе — домохозяйкой, значна падняўся. Паколькі яна ведала як трэба афармляць розныя справы ў нашых установах, аднавяскоўцы абралі яе солтысам Клюкава: здарылася гэта 22 ці 23 студзеня гэтага года.

Але тут вынікла загваздка — у спадарыні Наталлі ўкраінскае гра-

Так усе ў Трасцянцы завуць Дамініку Волчык, кавалёву жонку. І хоць каваль Федзя не жыве ўжо тры гады, то ягоная кузня яшчэ стаіць у канцы вёскі па дарозе ў Беласток.

Бабка Домка нарадзілася ў 1925 годзе ў Трасцянцы ў сям'і Параскевы і Дэмяна Амельянюкоў. Гадавалася толькі з братам Мікалаем, бо другі брацік, Ваня, памер у тры месяцы. Дзяцінства было цяжкое, бо бацькі пасля вяртання з Расіі былі вельмі бедныя і не было дзе жыць. А як прыдбалі сваю хату, то бацька ў 1929 годзе памёр на туберкулёз. Удава Параскева сама гадавала неяк старэйшага Колю і 4-гадовую дачушку Дамісю. Так як і ўсе дзеці, Коля з Дамісяй хадзілі пры Польшчы ў мясцовую школу. Дзяўчынка скончыла 5 класаў. У 1939 годзе прыйшлі саветы і сталі вучыць паруску. А потым паслалі яе на тэкстыльныя курсы ў Беласток, а затым — у школу. Але толькі год у той школе правучылася Даміся і зноў вайна. Прыйшлі немцы і сталі маладых браць на прымусовыя работы ў Прусію. У 1943 годзе 18-гадовую Дамісю Амельянюк павезлі ад

Незвычайная солтыс

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

мадзянства. І нашы чыны засумняваліся, ці іншаземка можа ў нас выконваць працу солтыса. З такім пытаннем звярнуліся яны аж у Варшаву. Адказ быў станоўчы — можа! Гэтая вестка дайшла ў Клюкава 8 сакавіка, у Дзень жанчын...

Новая солтыс адразу ўзялася гаспадарыць на сваім новым гаспадарстве. Звярнулася яна ў Гмінную ўправу ў Сямятычах за рамонтам вясковай святліцы, што бяздзейна стаяла ў Клюкаве. І ўжо будынак атрымаў новыя вокны і дзверы, новы дах і падлогу. Гэта яшчэ не ўсё — энергічнай новай солтыс войт абяцаў шалёўку на святліцу.

— У нашай вёсцы 54 дзяцей, — кажа Наталля Федарчук. — Трэба ім стварыць умовы для супольнага каратання вольнага часу, каб дружныя былі, каб нечага навучыліся. І жанчын трэба арганізаваць у грамаду, каб адно не сядзелі дома.

І курсы тут можна будзе ладзіць. Цяпер спадарыня солтыс наведвае розныя курсы ў Сямятычах, каб выведаць усе азы датычныя сучаснага вясковага жыцця. Бо цяпер для нашай вёскі з'явіліся вялікія грошы і трэба ўмець пакарыстацца новымі магчымасцямі, каб не праваро-

ніць таго, што вёска зараз можа выйграць. Цяпер жыхарам Клюкава на гэтыя вучэнні трэба падавацца ў Сямятычы, гэта клопат, з якім не ўсе спраўляюцца. А калі будзе свая святліца, тады ж да іх можа прыехаць выкладчык і людзям будзе выгадней. І яшчэ спадарыня солтыс думае пра супольнае са сва-

ёй зямлячкай, якая таксама прыйшла замуж у Клюкава, навучанне мясцовых дзяцей англійскай мове на валанцёрскіх прынцыпах. На маю заўвагу, што гэтай мове паўсюдна навучаюць у школах, яна адказала мне:

— Вясковым дзецям трэба дапамагчы, бо ім цяжэй, чым гарадскім. Вывучаючы замежную мову, гарадскія дзеці могуць карыстацца рэпетытарствам і задуманыя намі заняткі маюць выконваць ролю такой менавіта адукацыйнай падтрымкі.

Вясковыя справы не абмяжоўваюцца толькі свят-

ліцай. Новая солтыс выхадайнічала таксама падсыпку дарогі на клюкаўскія калоніі ды аўтобусны прыпынак для выгады жыхароў аддаленых сядзіб. Яшчэ і масток войт паабяцаў адрамантаваць... Пра гэта ўспела яна мне сказаць за час непрацяглай нашай гутаркі, але ёсць напэўна і іншыя справы вартыя ўвагі.

* * *

У часе размовы спадарыня Наталля Федарчук згадвала Адэсу, у якой пражывае ейная сям'я, пра яе сімвалы — Дэрыбасаўку і Пацёмкінскія ўсходкі. Калісь я, чытаўшы Ісаака Бабеля, дзіваваўся назве галоўнай адэскай вуліцы — з чаго яна ўзялася. Адказу дачытаўся ў кнізе ўраджэнца Палесся Юзафа Крашэўскага "Wspomnienia Odessy...". Назва вуліцы ў гонар каталонскага адмірала Хасэ дэ Рыбаса — галоўнага саветніка генералісімуса Суворава ў час штурму Ізмаіла ў 1790 годзе. Галоўным жа будаўніком Адэсы

ў 1803-1814 гг. быў французскі герцаг Рышалье; князь Пацёмкін дачынення да Адэсы не меў — ён праславіўся перш за ўсё паказушнымі г.зв. пацёмкінскімі вёскамі...

У час размовы са спадарыняй Наталляй Федарчук мяне ашарашыла назва Кіраваграда, хаця нейкае ўяўленне пра геаграфію Украіны ў мяне ёсць. Вярнуўшыся дадому даведаўся я больш... Гэты горад быў заснаваны крыху раней за Адэсу і спярша называўся Елізаветградам. У 1924 годзе стаў ён Зіноўеўскам, у 1934 — Кіравам, і толькі ў 1939 годзе атрымаў цяперашняе хрышчэнне. Прыгадаў я таксама, што ў 1969 годзе праязджаў я на поездзе праз Кіраваградскую вобласць і недзе так каля Знаменкі бачыў нешта накшталт пацёмкінскай вёскі. За вокнамі поезда красаваўся будынак з адных сцен, без даху, але затое з вялікай звянчальнай датай "1961"; будаўнікі, відаць, адзначылі "трудовую победу", а пасля ўсё кінулі.

* * *

Дзеля чаго я прыводжу гэтыя не звязаныя з галоўнай тэмай гісторыі? А прыводжу іх дзеля таго, каб паказаць, што чужаземцы часта з'яўляюцца такімі чарадзеямі, якія бачаць тое, чаго не бачыць мясцовае насельніцтва, што яны знаходзяць новыя рэсурсы, даюць штуршок для як жа станоўчай грамадскай актыўнасці. І такой добрай чарадзейкай бачу я Наталлю Федарчук. Жыхары Клюкава ўжо заявілі ёй, што калі будуць чарговыя выбары солтыса ў іхняй вёсцы, яны не дазволяць, каб яна адмовілася ад балаціравання.

— Я не ўмею ўчыняць зла, — сказала яна мне. — Стараюся рабіць так, каб было добра. Я сама таксама з сяла, толькі ў маім родным каля тысячы трохсот душ; і ўсе там такія. А тут вёска — як у нас хутарок.

Спадарыня Наталля Федарчук пашырае сваю адукацыю не толькі курсамі. Яна распачала таксама штудыі ў сямятыцкай Надбужскай вышэйшай школе. Гэта цалкам заканамерна — вялікаму караблю вялікае плаванне. Усяго ёй добрага!

ДОМКА

Федзя і Домка Волчык у сваёй хаце

мамы ў далёкі свет. Трапіла яна на гаспадарку мнагадзетнага немца. Немец быў працавітым чалавекам. Яго тры сыны былі на фронце, ды і не вярнуліся з тае вайны. А чацвёртага сына аставілі дома. Было ў той нямецкай сям'і і чатыры дачкі. Домка добра ўспамінае сваіх прускіх гаспадароў. Перш за ўсё не была яна

галоднай — харчаваліся пяць разоў у дзень. За працу плацілі 40 марак у месяц. Дзяўчына любіла шыць на машыне і ў нядзелю перашывала са-

бе старыя рэчы немкі — любіла пафарсіць. У гэтай самай мясцовасці Розыгард працаваў і Федзя Волчык, які выводзіўся ад Пружан. Прыходзіў часта да калегі і ўпадабаў маладую Дамісю. І калі вясной 1945 года канчалася вайна, ён за Домкаю прыехаў у Трасцянку якраз 9 мая. Восенню згулялі яны вяселле. Фе-

дзя аказаўся працавітым мужчынам. Спачатку хадзіў на заробкі па людзях — ставіў хаты, клуні. Вельмі добра касіў, дык наймаўся на касьбу. А потым стаў вучыцца кавальству ў Дамісінага дзядзькі. Маладыя за пяць год паставілі сваю хату, у якой цяпер Домка жыве ўжо сама. У 1950 годзе нарадзілася ў іх

дачка Маня, а праз 5 гадоў — блізняты: Ірка і Валодзя. Дзеці растуць хутка — неўзабаве вылецелі яны ў свет. Спачатку вучыліся, затым павыходзілі замуж і пажаніліся. Пайшлі ўнукі. Бацька каваў у кузні, маці ўпраўлялася з невялікай гаспадаркай. Дзеці з унукамі прыязджалі да бацькоў, як у кожнага... Дачакаліся яны семярых унукаў. Цяпер дачка Маня з мужам і трыма сынамі жывуць у Беластоку, дачка Іра — у Спічках са сваім працавітым мужам жыве і працуе на гаспадарцы. А сына Валодзі няма ўжо ў жывых ад шасці гадоў. Толькі жонка асталася па ім з сынам і дачкою... Муж Федзя так цяжка перажываў смерць сына Валодзі, што нават закінуў быў сваё кавальства, стаў хадзіць на піва... Неўзабаве і яго не стала. І так Домка ад трох гадоў удава, жыве сабе ціхенька, моліцца за сваіх унукаў, а асабліва за Андрэя, якога нават сам Бальцаровіч дапытваў на экзамене, калі той абараняў дактарат. Бабуля Домка абрабляе невялікі агародчык і трымае "пару курак", бо, як жартуе, skе яйця, то і сваякі е.

Рута

Новыя жыхары Орлі

Міхал МІНЦЭВІЧ

Пусцеюць нашы мясцовасці, у тым ліку і Орля. Адыходзяць у вечнасць пажылыя жыхары, прыбывае пустых хат і... наплываюць новыя людзі з краіны, а нават з замежжа, людзі розных канфесій і рас.

Пустыя дамы хутка атрымліваюць новых уладальнікаў. Калісь, калі толькі сталі пусцець хаты, людзі сталі хвалявацца, што такія безнаглядныя будынкі паразвальваюцца.

Чаму людзі захацелі сяліцца ў нашых хатах? Данута Тукальская з Варшавы ўжо дваццаць гадоў звязана з Орляй, куды пераязджае з вясны да зімы (пра яе "Ніва" пісала ў красавіку 1998 года ў артыкуле "У тайзе выхаваная"). Яна падкрэслівае, што ў Варшаве не вытрымала б цэлы год, бо жыве па рухавай вуліцы, дзе гул і дым. А ў Орлі спакой, чыстае паветра і добрыя людзі. Яна адной з першых купіла пусты дом па Кляшчэлеўскай вуліцы, адрамантавала і выратавала ад руіны. Яна, хаця каталічка, любіць схадзіць у царкву. Мясцовыя ўжо звыкліся з ёю, хаця спачатку дзіваваліся, што захацела жыць на вёсцы, калі нашы жыхары лічылі гонарам перасяленне ў горад, нават у Бельск.

Лік пустых хат у Арлянскай гміне дасягнуў апагея недзе дваццаць гадоў таму. Не было тады ахвотных на іх куплю і гэтыя будынкі разам з панадворкамі былі надта таннымі. Але калі з'явіўся на іх попыт, тады і ўласнікі павысілі цэны. Зараз, недзе так ад пяці гадоў, на куплю старой хаты ці мураванага будынка могуць сабе дазволіць толькі заможныя людзі, напрыклад тыя, што зарабляюць у Цэнтральнай Польшчы. Гэтакім чынам узнікла канкурэнцыя для мясцовых аматараў куплі сабе такой дачы. Па вёсках ёсць яшчэ пустыя будынкі, але ўласнікі не хочуць іх прадаваць або просяць надта высокія цэны.

Калі нядаўна выраслі цэны за квадратны метр жылой плошчы ў гарадах, знайшліся ахвотныя пасяліцца і ў гмінным блоку па вуліцы Аградовай у Орлі, бо цэны тут і так невялікія. Сёлета, пасля звыш дзесяці гадоў, блок быў поўнасцю заселены (дагэтуль была абжыта толькі палова з васемнаццаці кватэр).

Пустыя хаты астаюцца не толькі ў выніку смерці іх гаспадароў. Бывае, што калі хто аўдавее, тады выязджае жыць да сваіх дзяцей. Здараецца, што пенсіянерка хоча дажываць сама не на вёсцы, толькі ў гарадскім блоку, дзе ўсе выгады. Бывае і так, што нехта меў некалькі дамоў (напр., меў стары і пабудаваў яшчэ новы) і вырашыў адзін з іх прадаць і за выручаныя грошы паставіць сабе даражэйшы намагільнік. Здараецца, што бацькі пабудуюць сыну ці дачцэ новы дом, а нашчадку жыццё накануе іншую мясцовасць. Розны лёс суджаны не толькі людзям, але і будынкам.

Траціну маёй арлянскай вуліцы Сянкевіча ўжо можна назваць "турыстычнай", дзе ўладальнікі дамоў з'яўляюцца ў іх толькі ў летні сезон. Адзін дом вельмі рэдка наведваюць дзве пенсіянеркі з Любліна

Крыстына Грыгарук са сваімі вырабамі з газетнай паперы (на першым плане) і баваўняных нітак (фіранкі)

і Беластока, дочкі ранейшага ўласніка. Суседнюю хату купіла жанчына, якая пражывае ў Італіі (яна родам з мясцовай вёскі, але выйшла замуж за італьянца) і разам з сям'ёй прыязджае толькі ў летнія канікулы. Абшырны ўчастак побач, з хатай і стадолай, купіў нейкі мурын. І там летам амаль нікога не відаць, на брамах панадворка павешаны новыя тоўстыя ланцугі і замкі ды табліцы, што аб'ект пад аховай (хаця плот стаіць толькі ад вуліцы, а па баках і ззаду няма). Ціха таксама на пляцы нейкай фірмы, якая раней прадавала ўгнаенні, а пасля займалася транспартам, бо яе ўладальнік ад некалькіх гадоў працуе ў Злучаных Штатах. Падобна выглядаюць і іншыя вуліцы Орлі.

Сёння вельмі рэдка пабачыць пабудову новага дома, хаця і іх прыбывае. Характэрна затое, што людзі аднаўляюць старыя дамы, ацяпляюць і нават разбудоўваюць. Моднымі сталі шыкарныя агароджы сядзіб. Як жа гэта дзіўна выглядае, калі старая хата абгароджана высокім стальным плотам замацаваным на цагляных слупах.

Новыя жыхары Орлі паводзяць сябе адметна ад мясцовых, яны лічацца чужымі карэннаму насельніцтву. Бо мясцовыя на працягу гадоў побач сябе ведаюць пра сябе амаль усё; тут свае знаёмыя і свае ворагі.

А што характарызуе гэтых прыезджых, як тут іх называюць, завалокаў? Новыя ў прынцыпе не спяшаюцца знаёміцца з мясцовымі, нават з суседзямі. Яны тут чужыя і ім, відаць, так выгадна. Быццам яны ёсць, а быццам іх і няма. Орля перастае быць такой як раней, калі людзі віталіся з сабою, жадалі добрага дня...

Іншая група "новых" характарызуецца адметнасцю, наогул адмоўнай. Яны хацелі б увесці новыя парадкі дэструктыўнага характару, сваё панаванне, навязаць свае погляды ці толькі нарабіць балагану.

У Орлі здаўна згодна пражываюць побач сябе людзі розных веравызнанняў. Аднак два гады таму прыехала сюды сям'я адвентыстаў, якая святкуе па суботах, громка працуючы па нядзелях, не прызна-

ючы Вялікадня ці Каляд. Цікава тое, што на тэму сваёй рэлігіі яны не хочуць размаўляць з суседзямі, затое браліся за агітацыю мясцовага насельніцтва; на шчасце, адступнікаў тут яны не знайшлі. Ніхто ў нас не чапляецца чужога пакланення, але... Вельмі непрыемна, калі летам суседзі са сваімі гасцямі патрабуюць у нядзелю цішыні і адпачынку ад тыднёвай працы, а тут такі "суботнік" пілуе дровы галоснай дыскавай пілой; гэтак паказвае, хто ён. Наш народ спакойны, але паспрабаваў я пасрэдніцтвам іншай асобы давесці да яго прынцып "не рабі другому таго, што табе нямілае". І хіба тое хадайніцтва задзейнічала, бо зараз крыху цішэй.

Сярод "новых" паявіліся і такія, якія яўна паказалі сваё грубіянства. Прыкладам быў гайнаўскі канкубент арлянскай бібліятэкаркі (яна і сама з-па-за Орлі), які знішчыў частку маёй гістарычнай выстаўкі "Забытыя прафесіі", што паказвалася ў ліпені-верасні (пісала пра гэта "Ніва" ад 12 жніўня г.г.) Таксама бібліятэчная стажорка з-пад Гайнаўкі "nie życzyła sobie wystawy w biblioteсе", хаця меў я на гэта пісьмовую згоду войта. І ў тыя вельмі прыкрыя не толькі для мяне дні няраз пачуў я выказванне, што нашы арлянскія людзі добрыя, толькі тыя завалакі заўсёды нечага начаўпуць. I так атрымалася.

Але ў ліку новых жыхароў Орлі ёсць і такія, якія ўносяць многа дабра мясцовай беларускай культуры. Варта тут адзначыць спадарыню Валянціну Арэшук, якая перасялілася ў Орлю з Прушкава, купіўшы тут раскошны дом. Яна далучылася да калектыву "Арляне" і на працягу колькіх гадоў актыўна ў ім працуе. Гэта вельмі каштоўны крок, зважыўшы, што сярод мясцовага сярэдняга і малодшага пакалення няма ахвотных да мастацкай самадзейнасці.

На тэрыторыі Арлянскай гміны штораз менш народных мастакоў. Пра гэта можна было пераканацца 2 верасня ў час беларускага фэсту, калі яго арганізатарам удалося запрэзентаваць толькі дзве асобы з тэрыторыі цэлай гміны — Уладзіміра Цэтру з Кашалёў з саламянымі вырабамі і Вольгу Несцярук з Крывя-

тыч з карцінамі з кавалкаў шкуры. Прэзентавалася таксама, што вельмі радуе, новая жыхарка Орлі Крыстына Грыгарук, з якой правёў я кароткую размову.

Спадарыня Крыстына да пенсіі настаўнічала, а ейны муж быў паліцыянтам. Пасля выхаду на пенсію вярнуліся яны з поўначы ваяводства на мужаву радзіму, у Орлю. Пабудавалі тут сабе новы дом па вуліцы Аградовай. На сваім стэндзе спадарыня Крыстына прэзентавала нетыповае ў нас сваё рукадзелле: карункавую вытворчасць (вязаныя кручком ажурныя фіранкі, абрусы і сурвэткі) і вырабы, якія вельмі нагадваюць ракітавыя збаны і талеркі, выкананыя з газетнай паперы...

- Як Вы заняліся сваім хобі?
- Я цяпер на пенсіі, маю час і люблю вязаць кручком. Усё з баваўняных нітак.
 - А хто Вас навучыў гэтаму?
- Калісь-калісь гэта было, калі я яшчэ ў падставоўцы вучылася. Мабыць, нейкая іскра таленту ў мяне ёсць, бо хаця мая мама гэтым не займалася, але ў сям'і заўсёды быў нехта таленавіты, хто ўмеў вырабляць ці то кветкі, ці фіранкі, ці світэры.
- А як назваць Ваша мастацтва вырабу збаноў?
- Складана сказаць; ну, папросту, "з паперы". Гэта падобнае да ракітавых вырабаў, але гэта вырабы з газеты. Пасля выпляцення пакрываю гэта лака-пратравай. Потым такі выраб можна мыць і выціраць мокрай сціркай. Раблю гэта толькі сабе і часам у падарунку знаёмым. Гэта мая першая прэзентацыя.
- A хто Вас навучыў гэтаму мастацтву?
- Калісь мой сын пазнаёміў мяне з бразільскім сужонствам і яны мяне навучылі выплятаць велікодныя кошыкі са звычайнай газеты, а пасля стала я сама такое рабіць. Гэта вельмі проста: трэба навінуць на пруток адпаведна парэзаную газетную паперу, склеіць яе драўнінным клеем і пасля яго высыхання выняць пруток.
- Адкуль узоры і для чаго прыдатныя гэтыя вырабы?
- Узоры выдумліваю сама. Пачынаю заўсёды з асновы, значыць, кола. А пасля думаю, як мае быць далей.

Вады ў такую пасудзіну не ўліваецца, але можна ўставіць вазон ці сухія кветкі. Можа быць гэта і пасудзінай для фруктаў. Гэта вельмі нагадвае ракіту і так людзі думаюць, пакуль ім не растлумачу.

- Можа Ваш муж памагае Вам у гэтай працы?
- (Смех) Муж чытае газеты, а я пасля іх перапрацоўваю. Чытаем штодзёнкі, не выкідаем і можна з гэтага нешта зрабіць. Прыгодныя для гэтага таксама розныя лістоўкі, якіх цяпер многа разносяць.

Падводзячы, можна сказаць, што ў Орлю прыбываюць і будуць прыбываць розныя новыя людзі. Аднак толькі станоўчыя, крэатыўныя і адкрытыя на другога чалавека, якія ўносяць каштоўныя вартасці ў грамадскае жыццё, пакінуць па сабе трывалы след і добры ўспамін.

Сумнае, асенняе надвор'е. Усю ноч па ваконных шыбах бубніў дождж. Устала я раненька, а на дварэ далей ідзе дождж, шэра і сумна. Так вельмі я чакала Лукаша, сустрэчы з адышоўшымі бацькамі, дзядамі. На плёскаўскіх могілках гэта вялікі дзень, адзін такі важны ў годзе для памерлых і для нас, яшчэ жывых. Прыспешваю ехаць у Плёскі, падганяю мужа апранацца, забіраю прыгатоўленыя лямпачкі, чырвоныя з залатымі ружамі. Па дарозе, як штогод, трэба забраць сяброўку Веру, а ў Дайлідах купіць прыгожыя чырвоныя хрызантэмы. Сёлета абавязкова чырвоныя кветкі і чырвоныя лямпачкі. Мама пры жыцці найбольш любіла чырвоныя кветкі, чырвоны колер. Хай будзе, уцешымся, і яна, і я.

Спыняемся ля могілак на Дайлідах. Шмат кветак, ды нідзе не бачу чырвоных. Нервуюся. Вера падказвае браць тады белыя, бо колеру бардо — сумныя, а жоўтыя былі ў мінулым годзе. Бярэм белыя, бабулі — кветкі колеру бардо і хуценька ад'язджаем, каб пабыць з найбліжэйшымі як найдаўжэй, суцешыць сэрца аж да вясны. Перад намі больш за сорак кіламетраў. Усе маўчым. Першая спыняю цішыню:

- Помніш, Генік, на Лукаша ў 1954 годзе мы з табою пазнаёміліся, кажу з усмешкай мужу.
 - А я ўжо і забыўся...

У той час Лукаша было як амаль Спаса, днём гасцінаў і танцаў. Памятаю, у той дзень на Лукаша стаяла асенняе пахмурнае надвор'е. Была гэта нядзеля, тады, вядома, моладзі было шмат, і з акалічных вёсак, і тае з горада. Сустрэча з сябрамі, якія раз'ехаліся па школах, вельмі мяне цешыла. Хаця сумна было на ўспамін, што той пазнаны на Спаса хлопец не прыедзе, паехаў быў у школу на далёкі Шлёнск. З кім я буду танцаваць? — раздумвала я тады, стаяўшы ўсю дарогу ў аўтобусе, які мчаўся з Беластока ў Бельск.

У тую нядзелю, значыць, на Лукаша, усе мы ўсталі рана. Бабуля Гануся ціхенька памылася, апранула святочнае адзенне і патупала на маленне ў храм. Мама ўпраўлялася ля жывіны, якую ў поле ўжо не гналі, а тата займаўся чымсьці каля клуні. Не спяшаючы ў царкву, я села пры кухонным стале і ўзіралася праз акно на тое, што адбываецца на вуліцы. Ішлі бабулі і малодшыя жанчыны апранутыя ў чорныя або карычневыя паўпаліто, ахутаныя цёп-

лымі цёмнымі шаліноўкамі. Спяшалі на пачатак ютрані. Нарэшце ўбачыла я дзяўчат, якія голасна рагатаўшы, расцягнуўшыся грамадкай па ўсёй вуліцы, ішлі ўжо на абедню.

- Ой, як добра, што ты, Манько, пашыла мне канадыйку! раптам усклікнула я. Паглядзі ў акно усе дзяўчаты як адна ў модных канадыйках!
- Ну так, праўда, выглядаюць як салдаты, усе аднолькава, усміхнулася сястра.
- А мне яны падабаюцца, а ў мяне яна светлага колеру, і буду адрознівацца ад іх, злосна адбуркнула я.

Мужчыны ў царкву амаль не хадзілі, затое маладыя хлопцы таўпіліся ля царквы, пры цукерніках, як на Спаса. Хоць Лукаша не было такім урачыстым "одпустам" як на Спаса, крамак цукернікаў было шмат. Тут сустракалі мы сваіх сяброў, а тыя з чужых вёсак маглі даволі прыглянуцца навакольным дзяўчатам, каб у святліцы падчапіць партнёрку да танцаў.

— І мне ўжо час вылезці з хаты, — падумала я і пачала апранацца. Надзела модную карычневую сукенку ў тоненькія белыя палосачкі, светлую канадыйку і прыгожую тоненькую хустачку сястры. — Ды як я "залезу" ў царкву? Так баліць пята абцертая новенькімі, са свінскай скуры, ды цвёрдымі як луб туфелькамі. Як вытрымаць боль, каб не кульгаць пад храмам перад маладзёжнай публікай?! Ды што там, стрываю, забуду...

Вытрымала, а калі вярталася дахаты, забылася пра балючую пяту. На гулянку, у святліцу, таксама пабегла. Зала была запоўненая, цяжка было ўбачыць "сваіх". А і пазнаць нялёгка — усе амаль дзяўчаты круціліся па зале ў такіх самых модных сукенках, як і мая, толькі адны ў карычневых, іншыя ў цёмна-сініх, усе з белымі гафтаванымі каўнерыкамі, з чорнымі бліскучымі пластмасавымі паяскамі ў таліі. "Кашмар!" — падумалася мне і захацелася збегчы з танцаў. Што ж, усе купілі тое, што было ў магазінах!

- З куткоў залы даносілася польская мова: Яся, Веся, Ядзя (значыць, Ніна, Вера, Надзя) або Метэк, Тадэк, Януш (значыць, Коля, Федзя, Ваня); як бы інакш, яны ж прыехалі з гарадоў, з іншага ўжо, быццам бы лепшага, асяроддзя, ужо не вяскоўцы...
- Ой, Ніна, раптам са смехам спыніла мае ўспаміны Вера, мая мама, помніш, як часта паўтарала

прымаўку: "Адышоў ад хама, не дайшоў да пана!"

Усе мы грымнулі смехам. А я працягвала далей:

— Хаця мне і балела нага, я круцілася ў попцы як вецер. Танцую я з незнаёмым прыгажуном, а тут крык: "Б'юцца!" Усе мы, асабліва дзяўчаты, хлынулі ў дзверы, разбегліся па вуліцы, хто куды. Праз нейкі час час усё ўспакоілася і ўсе вярнуліся ў залу, і быццам бы нічога не здарылася, далей танцавалі. Толькі мой незнаёмы прыгажун не быў ужо такі цікавы, бо з падбітым вокам. Бліжэй поўначы, калі ў зале стала паяўляцца ўсё больш падвыпіўшых хлопцаў, хтосьці зноў крыкнуў: "Уцякаць, бойка!" У гэты раз бойка была вялікая, сур'ёзная. Крыкі, трэск астраколаў... Мы з незнаёмцам пабеглі аж на Мацейкі, калі пачулі выстрал. Праз нейкі час, калі стала ціха, мы вярнуліся пад святліцу і там пачулі: біліся плёскаўцы з канюкамі, забілі Івана з канца вёскі, жанатага маладога мужчыну, памылкова... Не таго, каго хацелі. Пакінула я свайго танцора і са страхам прыбегла дахаты. Ад парога стала крычаць: "Забілі Івана! Забілі Івана!"

- Вось табе і маеш, забілі на забаве другога маладога чалавека з нашай вёскі, прыпомніла гісторыю мама. Забілі былі Івана з Пескаў, 20-гадовага хлопца, у Кажанах, на Прачысту; зарэзаў даніскавец нажом за нішто. На Спаса паспрачаліся ў Плёсках з-за якогась глупства. Вось і помсціў. За маёй памяці таксама хлопцы пілі, біліся і рэзаліся на музыках, працягвала мама...
- Чаму хлопцы біліся на забавах? раптам спыталася ў майго мужа Вера.
- Чаму? Пап'юць, рызыканты вялікія, трэба якасьці разгрузіцца. Хтосьці штурхне ў танцы ці возьме танцаваць тваю дзяўчыну, ці проста не спадабаецца яму твой твар. Вось табе і нагода да бойкі, а тады ўжо ўсе б'юцца з усімі!
- Страшна! скаланулася сяброўка.
- О, не пераедзь толькі дарогу ў Плёскі, больш ужо няма дрэў! крыкнула я мужу, які і сам ужо заўважыў ды стаў зварочваць машыну на вясковую дарогу.

Усе мы замоўклі, думкамі вярнуліся ў сучаснасць і хуценька ўехалі ў пустую вёску.

Перад плёскаўскімі могілкамі на Лукаша многа кветак, ёсць цудоўныя чырвоныя хрызантэмы. Не буду больш купляць іх у Дайлідах! — абяцаю сабе. Уваходзім за браму — так многа людзей, знаёмых і незнаёмых маладых. Могілкі патанаюць у моры кветак: чырвоных, белых, жоўтых, бардовых...

Вакол гараць лямпачкі. Я спяшаю да магілы бацькоў, паставіць кветкі, запаліць лямпачкі. Плёскаўскі бацюшка недалёка магілы маіх родных, моліцца, свенціць... Амаль пры кожнай магіле поўна родных, як па-суседску нашай, у Валодзі жонка Верка, сястра Надзя з мужам Валодзем, іх дзеці, унукі, штораз хтосьці прыходзіць. Дожджык імжыць увесь час, людзі то ідуць у каплічку маліцца, то зноў вяртаюцца над магілы, сядаюць на прынесеныя і засланыя пледамі лаўкі і моўчкі раздумваюць пра мінулае...

Стаю адна пры магіле, падыходзіць "чужы" бацюшка, наш — дзесьці ў другім кутку могілак. Памінае і моліцца за маіх родных, свяціць магілку, адыходзіць да іншых чакаючых. На душы вельмі сумна, моўчкі ўглядаюся ў нагробныя здымкі. Яны быццам ажываюць, а я перад мамай і баценькам прашу прабачэння за тое што я тут адна, што іх дачка Надзя захварэла, што ўнучка Эльвіра неўзабаве, вяртаючыся з работы з Бельска, прыедзе пазней, з чырвонымі хрызантэмамі і чырвонымі лямпачкамі, як мы дагаварыліся, што ўнук Марк прыедзе заўтра і праўнучка Наташка паставіць лямпачку, усміхнецца да здымкаў і прывітае: "Dzień dobry, babciu i dziadku" як бывала летам, за тое, што...

- Ніна, глядзі, бацюшка каля дэніскаўскіх магілак, пацягнула мяне за рукаў Вера, якая толькі што выйшла з каплічкі. Мы хутка ідзем да магілы бабулі Ганусі. Мінаем прыгожы новенькі яшчэ помнік цёткі Сацёўкі з мужам. Спыняемся, вітаемся. Да бабулі прыходзіць наш бацюшка, стаем з Верай, молімся.
- Такія прыгожыя плёўскаўскія могілкі, пайду пахаджу між магіламі, сказала мая сяброўка. Ты памаўчы з бабуляй адна.

Ізноў вяртаюся да бацькоў, не хаваюся ад дажджу, маю парасон. Стаю доўга. У думках пралятаюць карціны нашага супольнага жыцця, усе святы Лукаша, хвіліны радасныя і тыя цяжкія, балючыя, апошнія...

Адчуўшы холад, з палёгкай на душы, развітваюся з роднымі на цэлую зіму і хуткім крокам, каб сагрэцца, іду на канец вёскі. Там на вуліцы ля Надзінай хаты ўжо мяне чакаюць. Яны раней вярнуліся з могілак, змерзлі. Адчынілі хату сястры, селі ў кухні, адкрылі тэрмас і сталі піць гарачы чай.

— А я, — азвалася раптам Вера, — хадзіла, Ніна, на тваю бацькаўшчыну, значыць, на вашу вуліцу. Хацелася ўбачыць хату, панадворак, сцежкі, якімі хадзілі цёця і дзядзя, і ўспомніць, як я прыязджала да ўжо старэнькіх цёці і дзядзі апекавацца імі, калі ты цяжка хварэла. Там усюды цішыня, сумна мне стала.

Я памаўчала. Выпілі мы чай і хуценька селі ў машыну. Па дарозе затрымаліся ля рыбалаўскіх могілак на магіле бабулі Даркі. Тут была цішыня, ніводнага апрача нас чалавека, хоць на некаторых магілах стаялі свежыя хрызантэмы і гарэлі лямпачкі.

Калі даязджалі мы да Беластока, выглянула сонейка, стала нам весялей на душы з-за добра споўненага ўчынку для сваіх блізкіх.